

MEC Magazine

Tijdschrift voor Nederlandse schaakgeschiedenis

Gert Ligterink

Nummer 107

Juni 2024

Max Euwe Centrum

Max Euweplein 26 • 1017 MB Amsterdam
euwemec@xs4all.nl • 020-625 7017 • www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

BESTUUR

P. van der Sterren, voorzitter
R. van het Kaar, vicevoorzitter
A. Willemsma, secretaris
A. Riemens, penningmeester

M. Abeln, algemeen lid
M. Brouwer, algemeen lid
E. Mijnheer, algemeen lid
P. Wakkie, algemeen lid

Algemeen adviseur: H. Ree
Adviseur topschaak: J. Timman
Adviseur public relations: H. Böhm
Adviseur wetenschap: H. van den Herik

MEC Magazine wordt financieel mede
mogelijk gemaakt door Fred van der Vliet

MEDEWERKERS

Bibliothecaris: E. Straat
Conservator: M. Aarten
Donateur administrateur: P.P. Theulings
Financieel administrateur: A. Bezemer
Manager: J. van den Berg
Sociale media: T. Kabos
Webmaster: B. van den Berg

Redactie MEC Magazine: D. Goes,
A. Jansen, M. bij de Weg en E. de Winter
Opmaak MEC Magazine: W. Dormits
Foto's: Archief MEC en Nationaal archief

Vrijwilligers: F. Arp, D. Brink, M. Kiss,
M. Mellegers, B. Stam, E. Veuger (in
opleiding), Th. Weijers en C. ten Woude

ADVERTENTIE

DGT PEGASUS

**All you need
is a connection**

Discover the first real chess board dedicated to
online play. DGT Pegasus is changing the way of
playing online chess, bringing your game to the
3rd dimension.

More information on: digitalgametechnology.com/pegasus

Inhoud

Hoe zou het toch zijn met.... Rudy Douven	4
Elias Stein in Nederland	7
Wie was ook alweer Willem Bilderdijk?	13
‘Ik heb echt overwogen te stoppen’	16
De match Euwe-Colle, Zutphen 1924	22
Op stap met Gudmundur Thorarinsson	28
In memoriam Ron de Haas	33
Op bezoek bij Jurgen Stigter	34
De mini dam- en schaakmatch Harm Wiersma – Viktor Kortsjnoi (1978)	36
‘Stein’ is verhuisd naar het Max Euwe Centrum	38
Ik wil koning zijn	39
Moord in Wijk aan Zee	42
Het MEC in vogelvlucht: we zijn weer open!	44

Van de redactie

Wederom een goed gevuld MEC Magazine! Paul van der Sterren ontmoet een concurrent uit het verleden. Symon Algera belicht een andere kant van Elias Stein: zijn band met het Koninklijk Huis. En Dirk Goes vertelt over de wereld van Bilderdijk. In de rubriek rond de jaren zeventig interviewt Minze bij de Weg deze keer Gert Ligterink. Arnoud Jansen kijkt honderd jaar terug naar de match Euwe-Colle in Zutphen en Eric de Winter heeft een ontmoeting met Gudmundur Thorarinsson, de man die de match van de eeuw redde.

Erwin l’Ami en Jeroen van den Berg gingen voor de start van een nieuwe rubriek op bezoek bij verzamelaar Jurgen Stigter. Eric de Winter schonk het MEC zijn boek van Elias Stein en vertelt en passant hoe hij het zelf heeft gekregen. KNSB-bestuurslid Erik Mijnheer beschrijft een onverwacht cadeau van de Nederlandse Dambond bij het 150-jarig jubileum van de KNSB. Dirk Goes en Minze bij de Weg zijn onze recensenten deze keer: Dirk over Ik wil koning zijn en Minze over De sponsor. Dat laatste boek werd ook aan de voorzitter van het MEC aangeboden door de schrijvers tijdens de Euweborrel. Jeroen van den Berg beschrijft in Het MEC in vogelvlucht de laatste wederwaardigheden. Veel leesplezier!

Foto voorpagina: Nationaal Archief

Hoe zou het toch zijn met.... Rudy Douven

Paul van der Sterren

“Van oude schakers, de dingen, die voorbijgaan...” fluistert Louis Couperus in mijn oor als ik in Den Haag arriveer voor een ontmoeting met iemand die ik al meer dan twintig jaar niet gezien heb, maar die vóór die tijd een belangrijke speler was in mijn schakersuniversum. Ik heb met hem afgesproken in het kantoor van het Centraal Planbureau, waar hij nu al zesentwintig jaar werkt. Ga ik hem nog herkennen? Is hij nog wie hij was? Spannend!

Maar zoals dat vaker gaat, op het moment dat we elkaar zien en toespreken vallen de tussenliggende jaren weg. Hij is ouder geworden (net als ik natuurlijk), maar ik vind hem niet wezenlijk veranderd. Misschien wat meer zelfvertrouwen, wat rustiger. Hij heeft niet meer dat licht neurotische van de schaker die zichzelf altijd maar weer opnieuw moet bewijzen tegenover zijn collega's. Schakers willen nu eenmaal graag onder alle omstandigheden – achter het bord of achter een bier – zichzelf de beste vinden. Dat lukt niet altijd en zo iets geeft stress. Zijn huidige collega's, economen in plaats van schakers, zijn blijkbaar wat gemakkelijker in de omgang.

Rudy Douven werd op zijn zeventiende kampioen van Limburg (bij de volwassenen!) en een jaar later jeugdkampioen van Nederland, waarna hij meteen doorstoomde naar een gedeelde derde plaats bij het jeugdwereldkampioenschap in 1979. Dat laatste resultaat was indrukwekkend, want niet alleen was hij in dit sterk bezette toernooi heel dicht bij de titel, hij versloeg ook de uiteindelijke winnaar Yasser Seirawan overtuigend. Andere deelnemers waren o.a. de latere topgrootmeesters Yusupov, Nikolic en Tsjernin.

Na zijn schooltijd overwoog hij om beroepsschaker te worden, maar koos ten slotte toch voor de studie, wat overigens het schaken niet heel erg in de weg stond, want hij viel bij de Eindhovense Schaakvereniging met zijn neus in een gouden generatie van zuidelijke toptalenten. Rudy Douven, Peter Scheeren, Herman Grooten, Johan van Mil, Frans Cuijpers en Gerard Welling, ze moesten elkaar enorm hebben gestimuleerd in die tijd, want ze groeiden allemaal uit tot sterke spelers en als team bezorgden ze hun club midden jaren tachtig een ongekende bloeiperiode.

Hoogtepunt was het behalen van het clubkampioenschap van Nederland in 1984 met maar liefst vijf punten voorsprong op nummer twee, waarna in de Europacup van 1985/1986 de Sovjet-topclub CSKA Moskou eraan te pas moest komen om bovengenoemd zestal (aangevuld met 'routinier' Frans Kuyjpers) in de kwartfinale een halt toe te roepen.

Maar dat was toch allemaal nog maar kinderspel, nou ja, studentengein, vergeleken met de sprong die Rudy maakte na zijn afstuderen in 1988.

Bevrijd van de studiedwang besloot hij nu dan toch eindelijk profschaker te worden en prompt werd hij kampioen van Nederland. Ikzelf was een van de favorieten in dit toernooi (samen met John van der Wiel en – in toen nog iets mindere mate – Jeroen Piket) en ik kan me nog levendig de verbijstering herinneren waarmee wij ons voorbijgestreefd zagen worden door iemand die tot dan toe weliswaar vaak genoeg incidentele successen had behaald, maar die wij niet in staat hadden geacht om ons, óns, de loef af te steken. (Ja, wij waren hautain in die dagen, maar daar zijn we ook zwaar voor gestraft.)

Het was een prachtige start in zijn nieuwe leven als schaker en vanaf dat moment hoorde Rudy er helemaal bij. Hij verruilde Eindhoven voor HSG en legde daarmee een solide financiële basis onder zijn nieuwe carrière, want die club werd toen persoonlijk gesponsord door Joop van Oosterom en dat was niet iemand die gewend was op de honoraria van zijn spelers te beknibben.

In hetzelfde jaar maakte Rudy deel uit van het legendarische olympiadeteam dat in Thessaloniki, zonder Jan Timman maar mét een geweldige teamgeest, boven alle verwachting maar volledig verdiend de bronzen medailles pakte. Ruim een maand later eindigde hij in de A-groep van het Hoogoventoernooi 1989 weliswaar op de laatste plaats, maar op een uniek kleine achterstand van slechts 2½ punt achter de winnaars.

Vooraf in de eerste toernooihelft was zijn spel zo fris, zo vol zelfvertrouwen en zo totaal zonder ontzag voor grote namen, dat het eigenlijk als een verrassing kwam toen hem uiteindelijk het uithoudingsvermogen

(en de ervaring) bleek te ontbreken om die frisheid ook dertien ronden lang vol te houden.

Die frisheid was trouwens in zijn beste jaren Rudy's handelsmerk. "Gewoon zetjes doen" was hoe hij het altijd zelf omschreef in die tijd. Karakteristieke bescheidenheid. Maar in de periode hierna vertoonde zijn spel niet veel progressie meer en het leek erop dat hij ook niet echt wilde aarden in die grote, harde en vaak meedogenloze schaakwereld. Hij bleef goed spelen, maar er kwam maar geen volgende grote sprong voorwaarts, bijvoorbeeld richting de grootmeestertitel.

Zelf identificeert hij als min of meer het breekpunt in zijn professionele schaakcarrière het GMA-toernooi in Palma de Mallorca in december 1989. Zeer ontevreden over zijn spel begint hij aan zichzelf te twijfelen. Is dit het nou? Ben ik niet al te oud? En wat zijn eigenlijk mijn perspectieven voor de langere termijn?

Fatale gedachten voor een topschaker. Niet lang daarna pakt hij dan ook de draad van zijn studie weer op. Hij begint aan een promotietraject aan de Universiteit van Tilburg en gaat op zoek naar een baan. Nog enkele jaren zal hij af en toe een toernooi spelen en trouw zijn negen competitiepartijen per jaar voor HSG afdraaien, maar de frustratie over de fouten die hij zichzelf te vaak (en steeds vaker!) ziet maken, doet zijn motivatie uiteindelijk de das om. In 2007 zegt hij de schaakwereld vaarwel en inmiddels is het wel duidelijk dat dat een uitstekende beslissing is. Voor de tweede keer in zijn leven maakt Rudy van zijn passie zijn beroep.

En deze keer is dat voorgoed. De economie, in het bijzonder de planeconomie en de ge-

zondheids-economie, het boeit hem zoals alleen het schaken hem eerder heeft weten te boeien. In 1995 promoveert hij en in 2011 gaat hij ook nog eens een dag per week aan de Erasmus Universiteit werken. Bij het CPB is het vooral het onderzoekswerk wat hem boeit en is het vooral de vrijheid die hem hier geboden wordt waar hij van geniet. Naar eigen zeggen de beste tijd van zijn leven heeft hij in 2013, als hij als tweeënvijftigjarige een jaar met zijn gezin (Rudy is getrouwd en heeft twee zoons) in Boston woont en aan de Harvard Medical School met de knapste koppen ter wereld op zijn vakgebied mag samenwerken. Dit stimuleert hem dermate (“Het is alsof je een maand met Kasparov mag werken”) dat hij met een groot en gezond zelfvertrouwen terugkeert naar Nederland en volop begint te

publiceren. De lijst van zijn wetenschappelijke publicaties is inmiddels indrukwekkend.

Eerst leidt hij me rond door het gebouw van het CPB, dan wandelen we in het Haagse Bos en ondertussen praten we onafgebroken. Over zijn werk, over het schaken, over vroeger. Het is alsof alles gewoon naadloos verder is gegaan. Ik vind het jammer om al na een uur afscheid van hem te moeten nemen, maar ja, het is inderdaad zijn werktijd die hij hier met mij aan het wegleuteren is, dus vooruit maar. Het landsbelang roept.

Het was fijn om je weer te ontmoeten, Rudy. En ik kan de schaakwereld geruststellen. Douven is weg en zal niet meer terugkomen, maar... hij is goed terechtgekomen.

In plaats van met wereldkampioenen schaken staat Rudy tegenwoordig op de foto met Nobelprijswinnaars.

Links Rudy Douven, rechts Guido Imbens (Nobelprijs voor de economie in 2021) met in zijn hand een beeldje van Jan Tinbergen, de eerste directeur van het CPB en winnaar van de Nobelprijs voor economie in 1969.

Elias Stein in Nederland

Symon Algera

De komst van de Frans-Duitse schaker Elias Stein zorgde twee-en-een-halve eeuw geleden voor een opleving van het schaken in ons land. Hij gaf de latere koning Willem I als kind schaaklessen, maar deze hadden waarschijnlijk meer met zijn militaire opleiding te maken dan met schaken. De aanwezigheid van Stein was niet alleen een impuls voor het schaken in Nederland, maar ook voor het schaken in ons Koninklijk Huis, maar deze opleving bleef beperkt tot de negentiende eeuw. Een onderzoek in het Haags Gemeentearchief leidde naar de overlijdensakte van Elias Stein en naar informatie over zijn laatste woonplek. Als eerbetoon voor wat hij voor het Nederlandse schaken betekend heeft, is er in Den Haag een straatnaam naar hem genoemd.

In de voetsporen van Philidor

Elias Stein wordt in 1748 geboren in Forbach in de Elzas, dicht bij Straatsburg, dat toen bij Duitsland hoorde en nu bij Frankrijk. Op jonge leeftijd is hij daar al werkzaam als schaakleraar, en dat is kennelijk ook bekend in Nederland want hij wordt door stadhouder Willem V gevraagd om naar Nederland te komen om hier zijn twee zonen schaakonderricht te geven. Stein komt naar Den Haag en trouwt daar in 1777 met Sara Cohen.

Hij treedt als beroepsschaker, zowel letterlijk als figuurlijk, in de voetsporen van Philidor, die hier zo'n dertig jaar eerder de kost verdiende met het schaken tegen Engelse militairen die in Den Haag gelegerd waren (zie Philidor in Nederland, *MEC Magazine* nummer 101). Omdat de geschiedenislessen misschien niet meer zo scherp in het geheugen staan, wordt eerst een beeld geschetst van de toestand van Nederland in die tijd.

Tijdsbeeld als Stein naar Nederland komt

In de tweede helft van de achttiende eeuw is de Republiek der Zeven Verenigde Neder-

landen niet meer de machtige speler op het wereldtoneel die het ooit geweest is. Patriotten streven naar een opleving en hun grote tegenstander is stadhouder Willem V, die de teloorgang symboliseert.

Elias Stein
(litho van A.M. Abrahams, Den Haag)

Willem V vlucht samen met zijn vrouw Wilhelmina van Pruisen uit Paleis Huis ten Bosch naar Nijmegen. De doortastende Wilhelmina doet nog een poging om de macht weer terug te grijpen, maar bij Goejanverwellesluis (bij Gouda) wordt ze door de patriotten tegengehouden. De broer van Wilhelmina (Frederik Willem II van Pruisen) grijpt in, het stadhouderschap wordt hersteld en Willem V keert met zijn gevolg terug naar Den Haag.

In Frankrijk bestormen de revolutionairen de Bastille en grijpen daar de macht. Hun legers beginnen een veldtocht tegen de Nederlanden en de patriotten sluiten zich bij hen aan. In 1795 vlucht Willem V naar Engeland. Dat is het einde van de Republiek en het begin van de Franse tijd.

Twee heren zorgen voor de opvoeding van de prinsen

De prinsen waar Elias Stein zijn schaak-onderricht aan gaat geven zijn Willem (de latere Koning Willem I) en Frederik, die in 1772 en 1774 zijn geboren. Uit verschillende publicaties blijkt dat stadhouder Willem V zich nauwelijks met de opvoeding van zijn kinderen bemoeit en ook dat hij verder geen voorbeeldige vader is.

De dagelijkse begeleiding (waarvan niet duidelijk is of dat ook ‘opvoeding’ genoemd kan worden) is in handen van twee heren van middelbare leeftijd, het zijn Baron Carl Edzard de Larrey en de Duitse wiskundige Johann Friedrich Euler. In sommige bronnen wordt bij Euler ook het mysterieuze beroep van cryptoloog genoemd, dat is iemand die zich bezighoudt met geheimschriften. Beide heren rapporteren over de prinsen door middel van brieven aan Wilhelmina. Zij maken ook een opleidingsplan voor hen.

Opleidingsplan en selectie van docenten

Het opleidingsplan voor de prinsen bestaat uit een breed scala van onderwerpen die als een voorbereiding op het hofleven kunnen worden gezien, zoals Franse conversatie, spreken voor publiek, dansen en toneelspeken. Verder zijn er lessen in geografie, astronomie, ethiek, redeneerkunde, wiskunde, geschiedenis en staatsrecht. Maar het zwaartepunt van de opleiding ligt duidelijk bij militaire aangelegenheden, zoals strategisch manoeuvreren op het slagveld, wapentuig en kaartlezen. De lessen worden gegeven door een stoet van docenten in Paleis Huis ten Bosch, veelal in een klasje samen met zonen uit adellijke Haagse families. De docenten worden voorgedragen door De Larrey en Euler, maar de stadhouder en waarschijnlijk zijn vrouw Wilhelmina nemen daarover de uiteindelijke beslissing. Het is aannemelijk dat de selectie van Stein ook langs deze weg is gegaan, en dat zou een nuancering zijn van de bewering dat stadhouder Willem V Elias Stein naar Nederland heeft gehaald. Het is goed mogelijk dat Johann Friedrich Euler daar een grote hand in heeft gehad.

Schaken is onderdeel van militaire opleiding

De schaaklessen van Elias Stein zijn een onderdeel van de militaire vorming van de prinsen, en dat sluit ook aan bij de titel van het boek dat Stein in 1789 (op eigen kosten) uitgeeft en dat hij opdraagt aan de prinsen van Oranje: *Nouvel Essai sur le Jeu des Échecs, avec des réflexions militaires relatives à ce jeu* (zie MEC Magazine, digitaal, nummer 106). Hierin koppelt hij schaakstrategie aan oorlogsstrategie en stelt dat schaken niet alleen een spel is, maar ook helpt om het strategisch inzicht te ontwikkelen. Dit heeft ongetwijfeld ook te maken

met de vele militairen die hij als leerling heeft, en dat is ook te zien aan de intekenlijst van zijn boek. Hierop staan niet alleen de namen van stadhouder Willem V (twaalf exemplaren) en de prinsen (zes exemplaren), maar ook tal van hoge militairen, waaronder Generaal Graaf Philip Julius van Zuylen van Nijvel, waarover later meer.

Koninklijk Huis-archief

In biografieën over koning Willem I worden ook de brieven genoemd van De Larrey en Euler aan Wilhelmina over de opvoeding van de prinsen. Zo is te lezen dat De Larrey in 1779 schrijft dat erfprins Willem volgens hem wel intelligent is, maar dat hij ook wat kwalijke trekjes bespeurt, zoals zijn hebzucht en zijn afkeer van alles waarvoor hij zich moet inspannen. De Larrey wordt kort daarna ontslagen.

Om meer informatie te krijgen over de schaaklessen van Stein heb ik contact gezocht met het Koninklijk Huis-archief, en na een vrij lange procedure werd toestemming gegeven om de archieven, die op Paleis Noordeinde liggen, in te zien.

Hierbij heb ik speciale aandacht besteed aan de brieven van De Larrey en Euler aan Wilhelmina. Deze handgeschreven brieven (in het Frans) zijn zeer wetenswaardig en de hulp van de medewerkers van het Koninklijk Huis-archief was uitstekend, maar het leidde niet tot meer nieuwe informatie over de schaaklessen.

Kritiek van Antonius van der Linde

Elias Stein kende in Nederland vrienden, maar ook vijanden. Een van zijn grootste bewonderaars is de Duitse militair en oud-leerling Friedrich Wilhelm von Mauvillon. In *Anweisung zur Erlernung des Schach-*

Spiels gaat hij uitvoerig in op de grote verdiensten van Stein en noemt hem ook een zeer sterke schaker. Dat laatste lijkt overdreven.

Een van zijn grootste criticasters is de Groningse historicus Dr. Antonius van der Linde. Hij heeft geen goed woord over voor Stein, niet als schaker en ook niet voor zijn boeken. Hij noemt zijn genoemde boek uit 1789 plagiaat en geleuter met militaire kinderpraat en schrijft: ‘met de oorlogstaktiek heeft het schaakspel evenveel overeenkomst als de beer in den sterrenhemel met bruintje in een dierentuin’.

Antonius van der Linde (bron: Wikipedia)

Hierbij moet wel bedacht worden dat Van der Linde een nogal kritisch ingestelde man was. Hans Ree noemt hem, in *Schitterend*

Schaak, een bijna pathologische kwaadspreker. Toch heeft zelfs Van der Linde ook nog positieve woorden voor Stein als hij schrijft:

‘Steins werkelijke verdienste is de opwekking voor het schaakspel in Holland’.

Philip Julius van Zuylen van Nijveelt en het Haagsche Schaakgenootschap

Tot de vrienden van Elias Stein behoort Philip Julius van Zuylen van Nijveelt (1743-1826). Hij was generaal en graaf en schreef ook schaakboeken. In zijn *La Supériorité aux Echecs* doet hij de futuristische suggestie om de beginopstelling door het lot te laten bepalen. Samen met Elias Stein is hij in 1803 één van de oprichters van het Haagsche Schaakgenootschap.

Deze vereniging wordt vrij algemeen gezien als de oudste schaakvereniging, en zelfs sportvereniging, van Nederland. Haar leden hoorden tot de absolute bovenlaag van Den Haag. Het genootschap, waar Elias Stein ook schaakonderricht gaf, was geen lang leven beschoren en bestond slechts tot 1808, toen het hof en de regering van Lodewijk Napoleon van Den Haag naar Amsterdam verhuisden.

Het Oranjehuis en schaken

Ons koningshuis kan niet vaak in één adem genoemd worden met het schaken. De schaarse momenten waarbij dat wél kan liggen ver achter ons, en de komst van Elias Stein naar Nederland is daar een voorbeeld van. Hij zorgde niet alleen voor een opleving van het schaken in ons land, maar ook voor het schaken in het Koninklijk Huis. Zoals later zou blijken blijft deze opleving beperkt tot de negentiende eeuw. Een kwart eeuw eerder was er ook al een dunne lijn met schaken toen Paleis Huis ten

Bosch, de thuisbasis van de Oranjes, regelmatig werd bezocht door één van de grootste schaakmecenassen van de geschiedenis.

Dat was de Hertog van Cumberland. Hij was de beschermheer van Philidor en zijn zuster was getrouwd met stadhouder Willem IV. Er is ook wel eens geschreven dat Philidor in die tijd Huis ten Bosch bezocht heeft. Een meer directe relatie tussen de Oranjes en het schaken is te zien wanneer koning Willem I in 1821 een partij tegen de schaakmachine De Turk speelt (en verliest). Omdat de schaaklessen van Stein in een militaire context werden gegeven, lijkt het logisch dat de koning zijn zetten laat uitvoeren door zijn minister van oorlog, maar dat kan ook een andere reden hebben gehad. Over de speelsterkte van koning Willem I is niets bekend, maar het heeft er alle schijn van dat Stein hem in elk geval de ‘loop der stukken’ met succes heeft bijgebracht (zie Philidor in Nederland, *MEC Magazine* nummer 101).

De sterkste schaker van het Koninklijk Huis was waarschijnlijk prins Hendrik van Oranje-Nassau (1820-1879), de derde zoon van koning Willem II. Hij had een lange carrière in de marine en werd daarom ook wel de Zeevaarder genoemd.

Hij vergaarde een vermogen in Nederlands-Indië met de exploitatie van tinmijnen op Billiton, en hij was één van de oprichters van de Billiton Maatschappij. Hij was niet alleen rijk en ondernemend, maar ook vrijgevig. Sommige biografen noemen hem de meest betekenisvolle Oranje van de negentiende eeuw.

In 1873 wordt de prins, van wie geschreven wordt dat hij een verdienstelijke schaker was, beschermheer van de Nederlandse

Schaakbond, die toen opgericht werd (het predicaat ‘Koninklijk’ wordt pas toegevoegd in 1935 als Max Euwe wereldkampioen schaken wordt). In 1874 organiseert hij een soirée als onderdeel van een bezoek van de sterke Engelse schaker Joseph Blackburne. Het Nieuws van den Dag schrijft dat Blackburne die avond een blindsimultaan gaf en toen ‘Z.K.H. den Prins van Oranje’ omstreeks negen uur de speelzaal binnentrad stonden alle spelers op, behalve Blackburne die natuurlijk niet kon zien wat er gebeurde. Na een onderhoud met de prins werd de seance voortgezet en gaf Blackburne de zet aan die hij voornemens was te spelen op het moment dat de prins binnenkwam, en de krant schrijft met enig ontzag dat hij dat kalm en bedaard deed alsof hij volstrekt niet gestoord was.

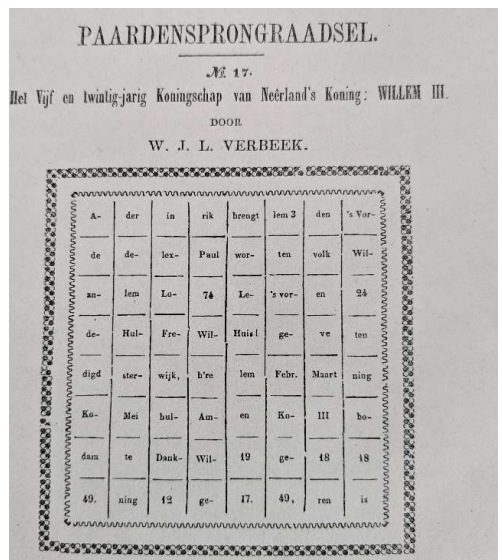

Hendrik de Zeevaarder (bron: Wikipedia)

Er zijn geen schaakpartijen van de prins bekend en daarom kan er ook weinig gezegd

worden over zijn speelsterke. Wel is bekend dat hij weleens ‘een partijtje uit de pols’ speelde tegen Blackburne en ook dat de wereldkampioen schaken Wilhelm Steinitz ooit naar Nederland kwam om een partij schaak tegen hem te spelen (maar dat ging uiteindelijk niet door). Dit bevestigt het vermoeden dat de prins een geofende schaker moet zijn geweest.

Prins Hendrik bleef tot zijn dood (hij stierf aan de mazelen) beschermheer van de Nederlandse Schaakbond en de bond herdacht de prins met de woorden van Blackburne, die schreef dat hij een moedig en snel denkend schaker was.

*Hulde aan koning Willem III
(voor de oplossing: zie onderaan)*

In hetzelfde jaar is er een andere connectie met het schaken bij de viering van het 25-jarig koningschap van Willem III.

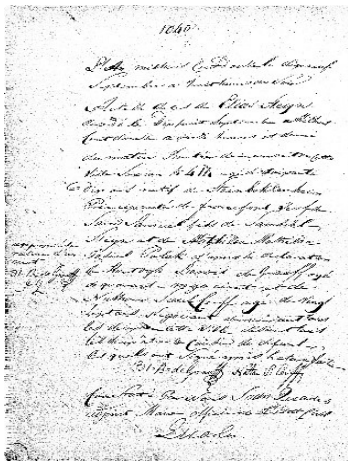
Toen werd in het schaaktijdschrift *Sissa* een paardensprongraadsel gepubliceerd

waarbij de oplossing, middels een paardenrondgang, een verstopte huldebetuiging voor de koning was.

Het ging hier vermoedelijk om een koningsgezinde geste van de toenmalige Nederlandse schaakwereld. In *Sissa* staan in 1874 ook nog drie schaakproblemen die aan Willem III zijn opgedragen. In de jaren daarna zijn er geen duidelijke signalen meer te zien van een relatie tussen ons koningshuis en het schaken.

Laatste rustplaats

Elias Stein overlijdt in 1812 in Den Haag. Bij het Haags Gemeentearchief heb ik met de hulp van een medewerker zijn overlijdensakte gevonden, het is een moeilijk leesbaar handgeschreven document in de Franse taal (zie afbeelding).

De overlijdensakte van Elias Stein (bron: het Haags Gemeentearchief)

De eerste verrassing was dat hij hier Steyn wordt genoemd en niet Stein, en voor zover bekend wordt zijn naam uitsluitend in zijn overlijdensakte op deze wijze geschreven. Een andere verrassende ontdekking was dat

in de overlijdensakte ook zijn huisadres wordt genoemd, dat is K414, een soort postcode die in die tijd gebruikt werd.

Met de hulp van het Gemeentearchief en een zogenaamde concordance kon dit vertaald worden naar de huidige locatie: Plein nummer 7.

Zijn laatste rustplaats is de Joodse Begraafplaats in Den Haag, schuin tegenover het Vredespaleis. Elias Stein heeft veel betekend voor het schaken in Nederland. Als eerbetoon is er in Den Haag een straat naar hem genoemd: de Elias Steinstraat. Op het straatnaambordje staat: 'Introduceerde het schaakspel in Nederland'. De Elias Steinstraat is mooi gelegen tussen de Max Euwegeweg en de Abe Lenstraweg, en dat is een grote eer voor deze schaakleraar uit Forbach.

Belangrijke bronnen

- Haags Gemeentearchief;
- Koninklijk Huis-archief;
- *Koning Willem I*, Jeroen Koch;
- Elias Stein werd geprezen en verguisd, Eric de Winter, *MEC Magazine* 106.

Dit artikel is het dertiende in een reeks. Symon Algera schreef in het *MEC Magazine*/de *Nieuwsbrief* eerder over Réti, Lasker, Capablanca, Aljechin, Botwinnik, Flohr, Maróczy, Keres, Philidor, Tal, Anderssen en Kortchnoi. U vindt deze op de site van het Max Euwe Centrum.

De oplossing van het paardensprongraadsel

Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk Koning Willem III is geboren 19 Febr. 1817, Koning geworden 24 maart 1849 en gehuldigd te Amsterdam 12 mei 49. Dankbre hulde in 74, brengt 's Vorstens volk. Leve Willem 3 en 's Vorsten Huis!

Wie was ook alweer Willem Bilderdijk?

Dirk Goes

Schaakvereniging Amsterdam West speelt in het Bilderdijkpark, dat is genoemd naar de dichter Willem Bilderdijk. Hij is de naamgever van straten en lanen in uiteenlopende Nederlandse steden als Amsterdam, Utrecht, Alkmaar, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven en Amersfoort, terwijl zich in Uithoorn een Bilderdijkhof bevindt, waar, o toeval, schaakvereniging De Amstel is gehuisvest. Maar wie was ook alweer Willem Bilderdijk?

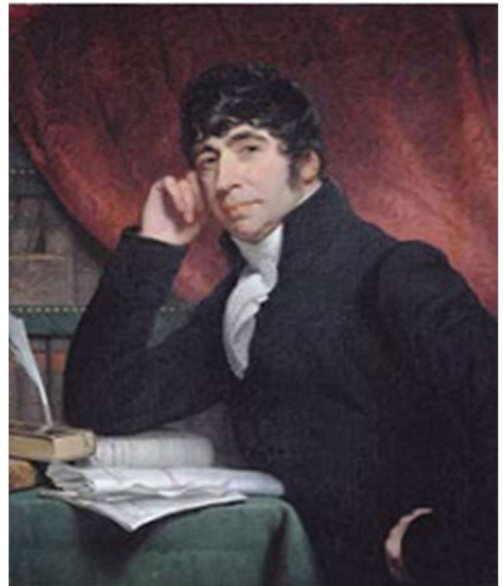
Willem Bilderdijk werd geboren op 7 september 1756 aan de Westermarkt te Amsterdam. Op vijfjarige leeftijd ging een buurjongen op zijn linkervoet staan, waardoor hij een wond opliep, die slecht werd behandeld. Als gevolg hiervan kreeg hij last van een hardnekkige ontsteking aan het beenvlies, die hem de rest van zijn jeugd aan huis kluisterde.

Uit verveling dook hij in de studieboeken en bleek al snel een wonderkind want hij vergaarde in recordtempo een grote kennis in uiteenlopende gebieden als geschiedenis, taal, filosofie, theologie en wiskunde. Hij wilde als dichter door het leven gaan, maar zijn strenge vader, die belastinginspecteur was, wilde daar niets van weten en hij werd als boekhouder te werk gesteld op zijn kantoor.

In 1780 begon Bilderdijk aan de universiteit van Leiden aan een studie rechten, die hij al na twee jaar had afgerond. Vanaf 1782 vestigde hij zich als advocaat te Den Haag.

Bilderdijk was gefascineerd door de dood en ging als zodanig geheel mee in de toenmalige tijdgeest, de romantiek, die aan het eind van de 18e eeuw populair was in intellectuele kringen. De dood speelde ook

een grote rol in zijn persoonlijk leven. In totaal kreeg hij tien kinderen, van wie er negen jong stierven, en dan tel ik de vele miskramen nog maar niet mee. Kindersterfte kwam destijds wel vaker voor, maar negen van de tien... Het lijden moet bovenmenselijk zijn geweest.

Bilderdijk
(C.H. Hodges, 1810, bron: Wikipedia)

Doodsverlangen

Door rampspoed getekend speelden melan-

cholie en een welhaast wanhopig doodsverlangen een prominente rol in zijn gedichten. Ter illustratie twee regels uit zijn gedicht ‘Afscheid’:

‘k Lag in mijn wiegi’ alreeds met natbescreide wangen

In ’t dorsten naar de dood te smachten van ’t verlangen

Bilderdijk was een uitzonderlijk productief dichter. Van hem zijn zo’n 300.000 versregels bekend. Vanwege zijn hoge productiviteit werd hij spottend ook wel ‘Bulderdijk’ genoemd.

In 1795 werden de Fransen de baas in Nederland. Bilderdijk werd als advocaat verplicht een eed van trouw aan de nieuwe machthebber af te leggen, weigerde koppig en werd verbannen. Een tijdlang woonde hij in Groningen, maar het grootste deel van zijn ballingschap bracht hij door in Hamburg.

Pas in 1806 kreeg hij toestemming om terug te keren naar Nederland, waar hij een belangrijke taak kreeg toegewezen: het als docent Nederlandse taal lesgeven aan koning Lodewijk Napoleon, die door zijn broer Napoleon Bonaparte was aangesteld als vorst van het zogeheten Koninkrijk Holland. Dat die les hard nodig was moge blijken uit het feit dat deze eens het volk toesprak met de onsterfelijke openingswoorden “Ik ben uw konijn”, waar hij uiteraard “Ik ben uw koning” bedoelde. Wat zal het volk gelachen hebben...

Lodewijk Napoleon wierp zich op als beschermheer van Bilderdijk en betaalde hem een fors stipendium.

*Lodewijk Napoleon
(C.H. Hodges, bron: Wikipedia)*

Dat veranderde in 1810 toen het Koninkrijk Holland in opdracht van Napoleon rechtstreeks deel ging uitmaken van het Franse keizerrijk. Lodewijk Napoleon trad af en Bilderdijk verloor zijn salaris.

Van 1817 tot 1827 woonde hij in Leiden, waar hij vaderlandse geschiedenis doceerde. Zijn bekendste leerling was de dichter en historicus Isaäc da Costa, die later, tussen 1856 en 1859, het verzameld werk van Bilderdijk zou uitgeven. Na 1827 verhuisde hij naar Haarlem, waar hij aan de Grote Markt het pand betrok waar nu het bekende Café Brinkmann is gevestigd.

Op 18 december 1831 overleed Bilderdijk en kon ten langen leste zijn doodswens worden ingewilligd. Hij werd begraven in de Grote of Sint-Bavokerk, schuin tegenover zijn huis.

Bilderdijk was een zeer veelzijdig mens, maar of hij ook kon schaken is niet bekend. Toch heeft hij er eenmaal over gedicht. Uit de bundel 'Buitenleven':

*Wat verder, statig stil, in aandacht
opgetogen,
Geleidt een ernstig paar, aan 't mijmrend
spel verpacht
Dat Palamedes 't eerst in 't Trooische strand
bedacht
Op 't bonte veld zijn zwarte en witte benden
Ten oorlog zonder bloed, met kunst- en
geestrijk wenden.
Lang houdt der strijdren macht elkaar in
evenwicht:
In 't eind verschijnt nogthands 't noodlottig
tijdgewricht,
En 's overwinnaars stem roept, juichende in
den zegen,
't verplettrend schaak en mat aan
d'overwonnen tegen,
Terwijl hy 't oorlogesperk met eedlen trots
verlaat;
Daar de ander, diep ontzet, de hand aan 't
voorhoofd slaat,
En, als hy 't haatlijk mat zich vruchtloos*

*wenscht te ontveinzen,
Den doodelijken zet nog siddrend na blijft
peinzen.*

Bovenstaand gedicht verwijst naar de legende van Palamedes, één van de Grieken die deelnamen aan de strijd tegen Troje. Die oorlog duurde liefst tien jaar, en de Grieken hingen vaak als hangjongeren avant la lettre verveeld rond in hun tentenkamp. Om de lamlendigheid te doorbreken zou Palamedes het schaakspel hebben bedacht, het (houten) paard bracht Odysseus op een idee, en de rest is geschiedenis.

Palamedes aan het spelen (bron: Wikipedia)

DIGITAAL MEC Magazine

In de winter (december) en zomer (juni) publiceren we een papieren MEC Magazine. Tussendoor (maart en september) publiceren we ook nog een digitaal MEC Magazine, wat mogelijk niet bij iedereen bekend is. Alle MEC Magazines kunt u lezen en/of downloaden op onze website.

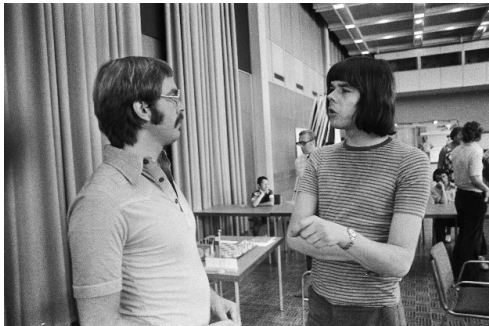

‘Ik heb echt overwogen te stoppen’

Minze bij de Weg

Er zijn soms van die momenten die achteraf gezien bepalend zijn geweest voor de rest van je leven. Neem nou het Nederlands kampioenschap schaken 1979, tweede ronde. Gert Ligterink, die in de eerste ronde met zwart verdienstelijk had gewonnen van Kick Langeweg, overspeelde zijn tweede tegenstander Piet van der Weide volledig. In de tijd-noodfase ging het echter helemaal mis. Toen de rook van het vluggeren was opgetrokken stond Van der Weide, die aan zet was, een stuk voor. Iedere normale zet zou winnen. Eerst maar eens een flesje fris aan het buffet halen, dacht hij, voordat de zetten gereconstrueerd zouden worden. Gert Ligterink: ‘Tot mijn stomme verbazing bleken we 39 zetten gedaan te hebben.’ Dat betekende dat Ligterink met 2 uit 2 was gestart, in plaats van 1 uit 2. ‘Zonder deze mazzel zou ik nooit kampioen van Nederland zijn geworden’, zegt hij 45 jaar later. Misschien was hij zelfs wel gestopt als beroepsschaker en zou hij bij het grote publiek nooit bekend zijn geworden als de schaakmedewerker van De Volkskrant.

We doen een stap terug naar de jaren zestig van de twintigste eeuw. Gert Ligterink (1949) was een laatbloeier en leerde pas op veertienjarige leeftijd schaken. Zoals het gaat met mensen die aanleg voor een bezigheid hebben, als je talent hebt kan het rap gaan. Al snel was hij de jeugd in de Noordelijke Schaakbond de baas. In 1968 en 1969 streed hij met Hans Böhm om de nationale jeugdtitel. Böhm won in 1968, Ligterink een jaar later.

Böhm en Ligterink tijdens het IBM-toernooi 1976 (foto: Nationaal Archief)

Er volgen jaren met wisselende resultaten. Erg tevreden over zijn eigen spel was hij vaak niet. ‘De eerste keer dat ik echt gelukkig was met een partij, dat ik dacht: je kunt echt schaken, was toen ik een echt goede partij van Jan Greben won. Daar was ik trots op. En de eerste keer dat ik dacht: je hebt een mooie partij gespeeld, was een overwinning op Leo Kerkhoff. Ik speelde toen nog bij Unitas.’

Ligterink werd een paar keer kampioen van de Noordelijke Schaakbond. Hij won de IBM-reservegroep in 1973 en promoveerde naar de meestergroep 1974. Het eerste Nederlands kampioenschap in 1974 ging goed, met onder andere remises tegen Timman en Sosonko. Er volgden de eerste landenwedstrijden, waaronder een goede Olympiade in 1976. En dan ben je opeens voor je het weet beroepsschaker.

Heb je die keuze ooit bewust gemaakt?

‘Het is nooit je ambitie om beroepsschaker

te worden, je bent het op een zeker moment. Ik studeerde Engels en ik begon wel steeds beter te schaken naarmate die studie vorderde en ik een wat rustiger en geordinderder leven begon te leiden, wat minder seks, drugs en rock en roll zal ik maar zeggen. Ook de studie ging naar wens. Toen ik klaar was met de studie, in 1975, begon ik ook uitnodigingen te krijgen. Ik had me via de reservegroep geplaatst voor de meestergroep van het IBM-toernooi, en ik mocht een keertje mee met een landenwedstrijd tegen Frankrijk en tegen Engeland. Op een gegeven moment merkte ik dat de overgang van een studiebeurs naar het schaken niet in het nadeel van het schaken uitviel, dat ik eigenlijk alleen maar meer geld had.

Maar ik moet toegeven, na een jaar of vier dacht ik: is dit het nou? Toen heb ik echt wel overwogen om te stoppen, eind '78, begin '79. Ik vond dat er weinig progressie in zat. Ik was meester geworden, maar grootmeester leek een onbereikbaar doel. Daar bleef ik toch steeds ver bij achter. Maar toen werd ik kampioen van Nederland en veranderde alles weer. Ik had al twee jaar niet meegedaan aan het Hoogovenstoernooi en bij IBM stond mijn deelname ook op de tocht, want zo bijzonder waren de laatste resultaten niet. Maar ja, toen ik kampioen werd ...'

Toen stroomden de uitnodigingen binnen?

'Ook financieel gaat het je opeens enorm voor de wind. Je hebt plotseling veel geld maar je hebt opeens ook veel vrienden die niet veel geld hebben.

Als ik in 1979 geen kampioen was geworden, was de kans groot geweest dat ik was gestopt. Niet met schaken, maar wel dat ik op zoek was gegaan naar werk. In die tijd

heb ik er zelfs over gedacht een restaurantje te beginnen. Bij nader inzien was wat er gebeurde veel beter. Een restaurantje beginnen, ik zie al die mislukkingen om mij heen.'

De handdruk voor de beslissende partij uit het NK '79 (foto: Nationaal Archief)

Het begon in Winschoten

Van schaken alleen is meestal niet echt te leven. Daar moet iets bij, een krantenrubriek bijvoorbeeld. De Groningse schaakorganisator Johan Zwanepol speelde daarbij een belangrijke rol.

'Op een zeker moment kreeg ik het aanbod om bij Philidor Leeuwarden te gaan schaken. Johan Zwanepol vond het jammer dat ik Groningen verliet en heeft om mij voor Groningen te behouden contact opgenomen met de *Winschoter Courant*. Voor zestig gulden in de week kon ik daar een schaakrubriek maken. Dat had een negatief gevolg. Berry Withuis schreef een rubriek die in verschillende regionale bladen werd opgenomen, en een daarvan was de *Winschoter Courant*. Hij was woedend. Hij richtte zijn woede voornamelijk op Zwanepol omdat die het nodig had gevonden mij aan een baantje te helpen, maar toch ook wel op mij. Hij begon venijnig over mij te schrijven in toernooibulletins en ik kreeg

opeens ook geen simultaans meer via hem. Ik had echt het idee dat ik gestraft werd voor het feit dat ik hem een deel van zijn inkomsten had afgepakt, terwijl ik dat helemaal niet wist. Ik had nog nooit een *Winschoter Courant* van binnen gezien. Ik wist überhaupt niet dat die een schaakrubriek had. Natuurlijk is de boosheid wel overgegaan.’

Die periode bij de Winschoter Courant heeft niet lang geduurd.

‘Zestig gulden per week tikt ook niet echt aan. Met een beetje behoorlijk resultaat in een snelschaaktoernooi had je vier rubrieken verdiend. Ik ben al vrij snel naar *Het Nieuwsblad van het Noorden* gegaan. Dat was wel serieus geld. Ik geloof dat ze 250 gulden betaalden, vier keer zoveel als Winschoten. Dat heb ik met plezier gedaan tot 1983.

Toen kreeg Wim Andriessen (de oprichter en uitgever van *Schaakbulletin*, MbdW) van *Elsevier* het aanbod om te beginnen met *New in Chess*. Hij deed in die tijd de zaterdagrubriek in *De Volkskrant*. Wim stopte en was geloof ik wel tevreden over mijn werk bij *Schaakbulletin*. Hij heeft mij toen voorgedragen bij *De Volkskrant*. Ik ben op audiëntie geweest bij Jan Blokker. Dat was heel aangenaam binnenkomen. Een ontzettend aardige man die mij op het hart bond: als je schrijft niet je collega’s voor ogen houden, maar de geïnteresseerde huisschaker. Dat was een wijze les. Je moet bijna alles onbekend veronderstellen.

Het was niet de bedoeling dat ik de verslaggeving ging doen. Ik was aangenomen voor de rubriek en misschien af en toe eens een toernooi. Ik zei ook tegen Jan Blokker dat ik zelf wilde blijven schaken en dat ik de vage hoop had grootmeester te worden. Dat was

prima, Hein Donner zou de wedstrijden om het wereldkampioenschap blijven doen.

Je weet hoe het ging, Hein kreeg zijn eerste hersenbloeding in 1982 en de grote klap kwam in 1983. Toen moest ik opeens dingen doen waarvan ik niet wist hoeveel tijd die zouden kosten. De eerste serieuze match die ik moest verslaan was Kasparov-Kortsjnoj in Londen. Ik mocht er nog niet naartoe, moest gewoon op de redactie het werk doen. En ook later Kasparov-Smyslov en al die Kasparov-Karpov-matches. Dat betekende eigenlijk het einde van mijn carrière als schaker zelf. Dat was wel jammer, want ik vond zelf, ook als ik mijn partijen uit die tijd bekijk, dat ik toen beter speelde dan ooit, beter dan in 1979. Mijn toernooiresultaten weerspiegelden dat niet altijd.’

Dierbaarste herinnering

Waar denk je vooral met plezier aan terug?

‘Mijn carrière met Anderlecht behoort tot de dierbaarste herinneringen van mijn schakende leven omdat ik met die jongens de halve finale van de Europacup bereikte. Het was op zich een vrij waardeloos team. John van der Wiel, nou ja, goed, ik, Winants die toen nog helemaal niets voorstelde, en drie leuke Belgen. We wonnen van Linz, dat was niet zo bijzonder, we wonnen in Boedapest van een team met Portisch en Forintos. Ik won met 1½-½ van Forintos, John verloor met 1½-½ van Portisch, en we hadden één speler die 2-0 maakte, Marcel Roofthoofd.

Daarna moesten we naar Belgrado voor de uitwedstrijd tegen Partizan. John tegen Ivkov, ik tegen Matulovic. We scoorden 3 uit 4, allebei 1½-½ en wonnen de wedstrijd met 6½-5½. Het is hartstikke leuk hoor om met

een team als Volmac tien keer landskampioen te worden, maar om met zo'n team als Anderlecht zo ver te komen is ontzettend leuk.'

David tegen Goliath (De Volkskrant 21 december 1985)

Je speelde toen beter dan ooit, zeg je. Had je grootmeester kunnen worden?

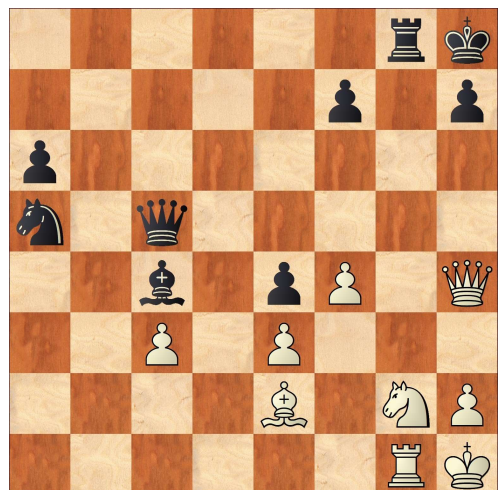
‘Als het een beetje had meegezeten had ik een grootmeesterresultaat gehaald. Ik ben er ook een paar keer dichtbij geweest. In het IBM-toernooi van 1978 verloor ik van Peter de Roode. Die werd stijf laatste maar won dus van mij. Ik dacht: Nimzo-Indisch, grote kans op remise, laat ik maar Konings-Indisch spelen. Dat ging mis. Daarna kreeg ik geweldig op mijn kop van Genna. “Tegen dit soort spelers moet je niet dit soort openingen spelen, je moet gewoon Nimzo-Indisch spelen, dat komt allemaal wel goed op den duur.”

Als ik die partij had gewonnen was het een grootmeesterresultaat geweest en in de tegenwoordige tijd zou mijn resultaat in het Nederlands kampioenschap van 1979 dat ook zijn geweest.

Ach, het had misschien wel gekund, maar je moet het ook niet overdrijven. De grote resultaten zijn, afgezien van het kampioen-

schap, een eerste plaats in het Lloyds Bank-toernooi en een paar aardige teamresultaten. Een mooi resultaat met het Nederlands team in het EK 1983, met overwinningen op Short en Hulak. En de meestergroep in Wijk aan Zee 1983. Het was niet slecht.

De hoofdgroep van Wijk aan Zee, ach ... Een keer ging het heel goed, ik stond op 5 uit 10, niet onverdiend, daar zaten een hoop plusremises bij. Toen kwam de elfde ronde tegen Kortsjnoi. Ik had altijd van hem verloren, ik had zwart en verdomd, voor het eerst kreeg ik een uitstekende stelling.

Kortsjnoi-Ligterink, na 31. De1-h4

Op een zeker moment deed hij iets waardoor ik een stuk kon pakken, maar dan had hij een remysecombinatie. Dat vond ik een beetje sneu omdat ik beter stond, maar ik dacht: laat ik het maar doen, hij moet eeuwig schaak houden en dan heb ik 5½ uit 11. Maar dat was het niet, het was geen eeuwig schaak maar mat.

Dat is wel een klap hoor. Dat je je zo kunt misrekenen, dat je je door angst min of meer

laat verleiden tot zo'n combinatie. Het was een volkomen verkeerde instelling, dat zat mij misschien nog wel het meest dwars.'

Geweldige tijd

Halverwege de jaren tachtig was je carrière dus voorbij?

'Met de komst van mijn kinderen. En *De Volkskrant* was vanaf 1984 mijn bron van inkomsten. Ik ben daar in een geweldige tijd begonnen. Niet alleen door Karpov-Kasparov, dat tot ieders verbeelding sprak, althans tot de verbeelding van de sportredactie. Die vond dat een geweldig onderwerp. Het waren ook de grote jaren van Jan Timman. Die begonnen toen hij in 1985 voor het eerst het kandidatentoernooi bereikte.

Het was een fantastische tijd om over het schaken te mogen schrijven. Je had Interpolis, OHRA, Hoogovens, VSB. En het waren zulke aardige geïnteresseerde mensen op de krant. Het hele klimaat daar was ook pro schaken. Die eerste matches Kasparov-Karpov moest je verslaan aan de hand van telex-strips. Die werden dan verspreid, buitenland naar de buitenlandredactie, schaken naar mij. Maar af en toe waren die er niet. Die werden dan ingepikt door iemand anders die de partij ook zat na te spelen. Ik kreeg ze dan wel weer, maar toch. Zo van sorry, die moet ik je nog geven, ik heb er even naar gekeken.

Ik ging elke avond met de trein naar Amsterdam. Het zorgt ervoor dat je een goed contact met de krant hebt, je kent al die mensen. Als het laat werd en ik niet terug kon slapen ik bij Hans van Wissen (toen sportjournalist bij *De Volkskrant*, MbdW) die vlak bij de krant woonde. Het waren inspirerende mensen, zelfs Ben de Graaf

(toen de chef van de sportredactie, MbdW) vond schaken wel leuk.'

Wanneer begon het af te nemen?

'Er zijn twee dingen slecht geweest voor het schaken. Heel erg slecht was die splitsing indertijd. (Kasparov en Short begonnen in 1993 een eigen schaakorganisatie, MbdW) Daar was het schaken echt te klein voor. De belangstelling nam toen zienderogen af. Ik herinner me dat een jongen van Reuters elk jaar naar Wijk aan Zee kwam en tegen mij zei: dit is mijn laatste jaar. Reuters houdt op met schaken, ze vinden een sport die twee wereldkampioenen heeft en die zo klein is niet meer duidelijk voor de lezers.

Ik wil niet zeggen dat *De Volkskrant* dat ook gedaan heeft, maar je merkte dat het ze irriteerde. Het irriteerde mij ook. Het schaken is echt te klein voor zoiets.

Het andere is natuurlijk de opkomst van de computer. Hoe vaak is het schaken na de nederlaag van Kasparov tegen Deep Blue niet afgeschreven als niet interessant meer. De magie van de menselijke geest die dingen kan die andere mensen niet kunnen. Ja, als iedereen op zijn telefoon kan zien wat de beste zet is ...

En het aantal mensen op de redactie dat schaken leuk vond verdween langzaam. Ik noemde het in mijn laatste rubriek de geleidelijke ontschaking van *De Volkskrant*. Maar geen kwaad woord over de krant, het is altijd een goede werkgever geweest. Maar er zijn wel eens inspirerende chefs op de redactie geweest dan de laatste tijd.

Ik vergeet nog een ding: ik zei dat alles kon bij de krant, maar er is een periode geweest dat de krant op wankelen stond. Toen waren

ze door een hedgefonds overgenomen en dat moest weer uitgekocht worden. Dat heeft ze een vermogen gekost. Toen was er minder mogelijk. Ik herinner me de match Kasparov-Short in 1993. Ik ging daar naartoe. Over het algemeen kreeg je een redelijke hotelkamer, maar ik zat opeens in een prutkamertje in Londen waar net een bed in kon en je zittend op het bed al je stukken moest schrijven.'

En toen was het opeens voorbij en werd je rubriek opgeheven. Daar was toch al eerder sprake van geweest?

'Dat was in 2018. Ik werd kort na nieuwjaar gebeld door Remarque, de hoofdredacteur, dat de rubriek ophield per 1 maart. Ik had me er al bij neergelegd, ik deed nog wel het Tata Steel Toernooi. Ik zat in een restaurant

in Wijk aan Zee toen Remarque me opbelde met de mededeling: we gaan er toch mee door, maar je krijgt de helft van het geld. Dat is later een beetje bijgedraaid, maar ik ging er wel op achteruit. Met dank aan veel lezers. Ik herinner me dat Johan Hut zich ervoor heeft ingezet, en ook een paar prominenten. Dat heeft geholpen.'

Zag je het opheffen vorig jaar aankomen?

'Nee, zeker niet. Misschien ten onrechte. Het is ook heel raar gegaan, de volgorde waarin het ging. Eerst Max Pam weg bij *Het Parool*, toen ik bij *De Volkskrant* en een maand later Hans Ree bij de *NRC*. Dat lijkt gecoördineerd. Ik kan het niet bewijzen en het zijn ook twee verschillende uitgevers. Maar ze hebben mij goed behandeld, ze hebben me nog een half jaar doorbetaald.'

----- ADVERTENTIE -----

De juiste zet voor uw drukwerk!

- ◆ Vormgeving
- ◆ Drukwerk
- ◆ Promotiematerialen
- ◆ Sign

Reijnenmedia sinds 1921

Bouwerij 100 • 1185 XX Amstelveen • 020 641 50 95 • info@reijnen.nl • www.reijnen.nl

De match Euwe-Colle, Zutphen 1924

Arnoud Jansen (met medewerking van Peewee van Voorthuysen)

Edgar Colle (Edgard voor de Franstaligen, maar Nederlands was zijn eerste taal) was een Belgische schaker, wiens naam voortleeft in het Colle Systeem. 'Colle had het in zich om een topspeler te worden (...)' (Jan Timman in *Max Euwe's Beste Partijen*). En Siep Postma noemt hem in *Vergeten Schaakgiganten* 'een geniale Belg'.

'St. Nicolaasavond 1931. Groot feest. Colle, die toevallig in Amsterdam moest zijn, is natuurlijk mede aanwezig. Hij is een stuk van de familie, de kinderen kunnen niet buiten 'oom Colle'.' Zo begint Max Euwe de beschrijving van die avond in het *Gedenkboek Colle*.

En iets daarna: '(...) de opgewekte en enthousiaste kindergezigtjes beteekenen meer voor hem. Iets als het vaderhart spreekt. Helaas, het heeft niet mogen zijn. Zijn liefste wensch, eens aan het hoofd van een gezin te staan, is niet verwezenlijkt, hoewel de vervulling daarvan op het oogenblik van zijn overlijden zeer aanstaande scheen. Arme verloofde! (...)'

Edgar Colle overleed op 19 april 1932, hij was 34 jaar oud. Hij had in zijn leven al drie maagoperaties ondergaan, waarna de vierde hem fataal werd. Uit het Voorbericht van genoemd Gedenkboek door E. Verschuieren (voorzitter Belgische schaakfederatie) 'De vier operaties die hij als een held onderging, waren de vier zwaarste partijen van zijn leven. Dank aan zijn taaiheid en wilskracht, won hij de drie eerste. De vierde was hem noodlottig; het zal de eenige maal geweest zijn dat, bij het verlies, geen klein guitig glimlachje zijn bloedloze lippen krulde...' Euwe stelt dat Colle's gezondheid tot gevolg

had 'dat hij zelden of nooit in staat (was) een wedstrijd te spelen zonder bijzondere zorgen voor zijn gezondheid. Hij was volmaakt overgeleverd aan het toeval, mocht er nooit op rekenen, zijn volle 100 % te kunnen geven.' Maar hoe werd 'oom Colle' een familielid van Max Euwe? 'Het was in Zutphen, April 1924, dat ik Edgar Colle nader leerde kennen. Wel waren we elkaar van de eerste ontmoeting af goed gezind geweest, maar het bleef verder bij wederzijdsche oppervlakkige vriendelijkheden.'

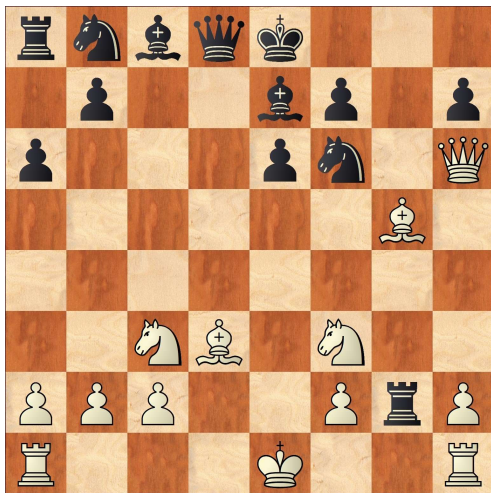
De aankondiging van de match Euwe-Colle in de Zutphense courant van 2 april 1924

Uiteindelijk werden er acht partijen gespeeld, de laatste twee op donderdag 10 en vrijdag 11 april 1924. De match was oorspronkelijk gepland in februari, en zou in Breda worden verspeeld. Maar Euwe kreeg een baan in Winterswijk, en dat haalde een streep door de rekening. De tijden weerspie-

gelen dat Euwe op doordeweekse dagen eerst zijn leraarstaken in het nabijgelegen Winterswijk had te vervullen, en pas daarna in Zutphen present kon zijn.

PARTIJ EEN (wit: Euwe, zwart: Colle)

Na al op de vijfde zet een slordigheid te hebben begaan, speelde zwart in de volgende stelling het verliezende **13...Txf2**.

Euwe-Colle, na 13. Lg5

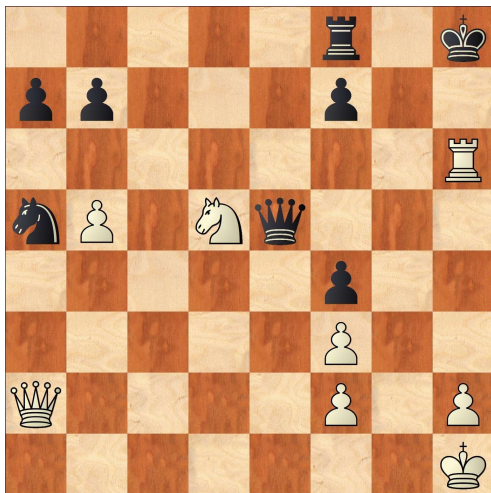
Euwe speelde daarop **14. Lxf6** (op 14. Kxf2? komt 14...Pg4+) **...Txf3 15. Tg1!**. In plaats van de torenzet had 13... Pbd7 zwart de beste kans gegeven om stand te houden (op 14. Dh3 volgt Tg4), al staat wit duidelijk beter.

Beide kemphanen speelden overigens in een ‘zweethokje’: de zetten werden daarna door de wedstrijdleader uitgevoerd in de zaal, op een papieren bord met gleuven, waar de stukken in konden worden geplaatst. Volgens het verslag ‘volgden de eerste zetten elkaar vrij vlug op, maar later zou het zo vlug niet gaan’.

Uitslag: 1-0

PARTIJ TWEE (wit: Colle, zwart: Euwe)

De *Zutphense courant* was lovend over het spel van Colle in de tweede partij. Euwe pakte aanvankelijk materiaal, waarvoor Colle aanval kreeg. Door sterk spel veroverde Colle het materiaal terug en behield de aanval.

Colle-Euwe, na 31. Txb6+

Zowel ChessBase als 365Chess.com geven hier 31...Kg8 als de volgende zet, maar volgens het verslag in het *Tijdschrift van den Nederlandschen Schaakbond* (verder: *Tijdschrift*) koos zwart hier het natuurlijke **31...Kg7**. Na wits antwoord (**32. Th4**) werd de partij afgebroken. Wit staat duidelijk beter.

Het speeltempo was dertig zetten in twee uur, en daarna vijftien zetten per uur. Na vier uur werd afgebroken. De tweede partij werd op vrijdagavond gespeeld, zodat in het weekend de partij kon worden uitgespeeld.

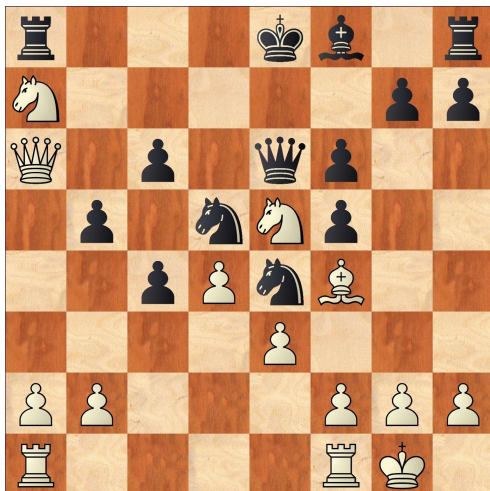
Na zwarts **32...Td8** (beter Tg8) miste wit het superieure **33. Pxf4**, maar na **33. Tg4+ Kh8?** (Euwe dacht dat Kf8 niet ging vanwege 34. Da3+ Ke8??, maar zwart kan in plaats daarvan Dd6 kiezen met goede remisekansen) heeft wit alsnog beslissend voordeel. Conclusie uit het *Tijdschrift* (auteur is waarschijnlijk Hans Kmoch, al dan niet na samenspraak met Euwe): ‘Een partij rijk aan combinatie.’

Uitslag: 1-0

PARTIJ DRIE (wit: Euwe, zwart: Colle)

Zaterdagavond was het vol huis in het Restaurant der Coöperatieve Keuken. De toeschouwers moesten overigens wel toegangsgeld betalen: een halve gulden per partij, of één gulden voor de gehele match.

Het papieren demonstratiebord bewees wederom zijn diensten. Euwe offerde een pion en toen Colle dacht het paard op e5 te kunnen verdrijven wachtte hem een onprettige verrassing.

Euwe-Colle, na 16...f6

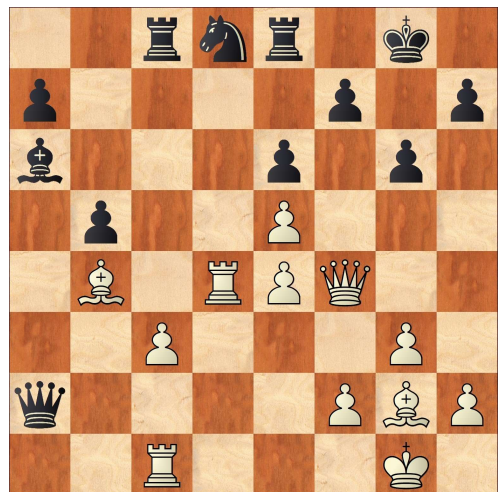
Het *Tijdschrift*: ‘Een valletje; op 17. Pexc6 zou 17...Txa7 volgen en de beide witte paarden gaan verloren tegen het kasteel.’

Euwe kiest echter voor **17. Db7** en heeft opeens een duidelijk voordeel. Na **17. ... Txa7??** was het voorbij voor zwart.

Uitslag: 1-0

PARTIJ VIER (wit: Colle, zwart: Euwe)

Zwart geeft zijn lichte openingsvoordeel weg en er ontstaat de volgende stelling (wit aan zet):

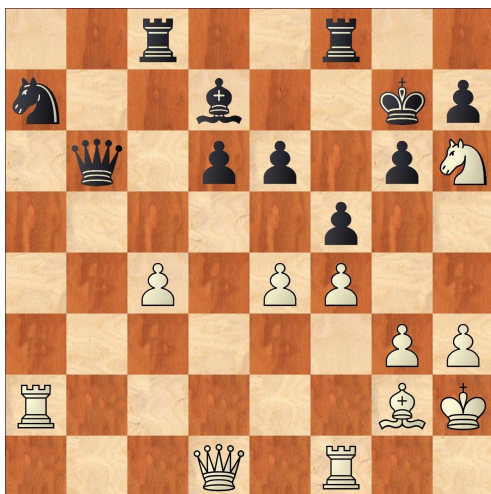
Colle-Euwe, na 24...Dxa2

Uit Taylor Kingston’s ‘*Edgard Colle (Caissa’s Wounded Warrior)*’:

‘**25. Td7! Lb7** Zwart heeft niet beter. **26. Le7!** Er dreigt 27. Lf6 en 28. Dh6. **26... Txe7 27. Txe7** en wint.’

Uitslag: 1-0

PARTIJ VIJF (wit: Euwe, zwart: Colle)

Euwe-Colle, na 31...Kg7

Timman: “**32. Da1+**, een verleidelijk paardoffer, maar **32. Pxf5+** was objectief gezien veel sterker. Na **32. ... gxf5 33. Da1+** wint wit het stuk terug, waarna hij glad gewonnen staat.” Nu kan zwart zich na **32. ... Kxh6 33. g4** handhaven met **33... fxc4 34. hxc4 e5 35. g5+ Kg7 36. Txa7 Tc7** (analyse Timman).

Colle koos echter voor **33...e5**: “Een begrijpelijke fout, waardoor wits paardoffer toch een groot succes wordt.” **34. g5+ Kg7 35. fxe5 Pc6 36. e6+** “Zo wint wit het stuk met rente terug; hij blijft een belangrijke pion voor.” Euwe won uiteindelijk na 53 zetten.

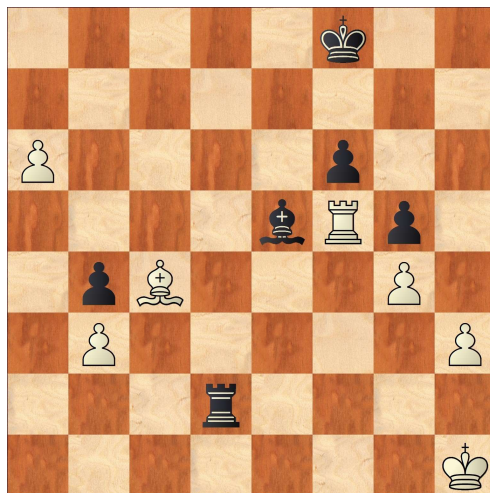
Uitslag: 1-0

PARTIJ ZES (wit: Colle, zwart: Euwe)

Volgens de *Zutphense courant* hadden beide spelers zich voorgenomen niets te riskeren, en ‘bouwden hun stelling omzichtig op.’

In deze partij ging het daarom gelijk op, en kwam zwart lange tijd niet in de problemen. Zwarts aanval, begonnen op de 40ste zet, pakt averechts uit en wit komt iets beter te staan.

Op de 53ste zet grijpt Euwe mis, wit staat nu duidelijk beter. Na zwarts 58ste zet (Kg7-f8) ontstaat de volgende stelling:

Colle-Euwe, na 58...Kf8

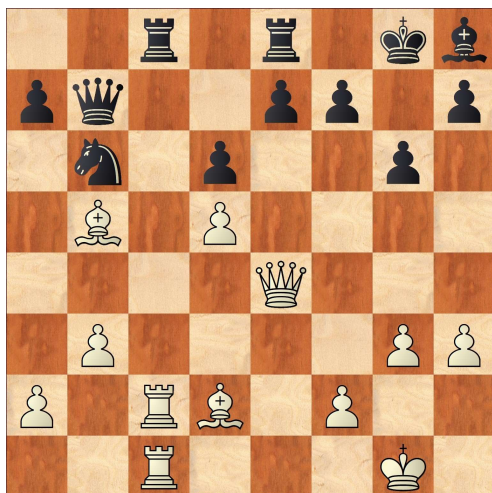
Hier had wit na meteen **59. Txe5** volledig gewonnen gestaan (**59...fxe5 60. Lb5**), maar ook na het onmiddellijke **59. Lb5** is winst verzekerd.

Uitslag: 1-0

PARTIJ ZEVEN (wit: Euwe, zwart: Colle)

Jacques M. Vermeulen in *Max Euwe-De Nederlandse Wereldkampioen schaken*: “Wit leidt de partij tot een sterk einde.” En even later: “Een zeer goede positiepartij”.

Ook Timman is vol lof over het spel van Euwe in deze zevende partij.

Euwe-Colle, na 24. Lb5

Tijdens de partij werd ook een nevenwedstrijd verspeeld onder de toeschouwers wie de meeste zetten ‘goed vooruit noteerde’. De winnaar bleek 18 van de 32 zetten goed voorspeld te hebben. Een fraaie vulpenhouder werd zijn deel.

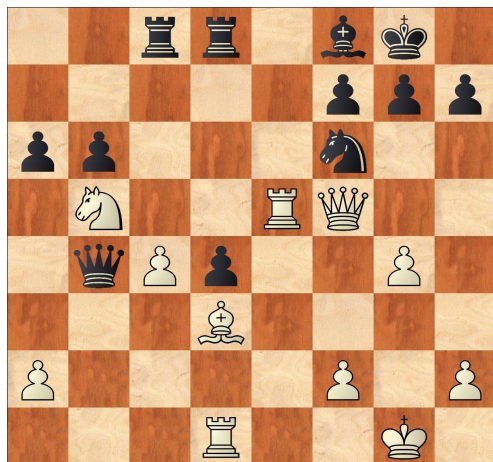
Uitslag: 1-0

PARTIJ ACHT (wit: Colle, zwart: Euwe)

Naar deze partij wordt door Euwe verwezen in het eerdergenoemde gedenkboek. De schakers speelden zoals gezegd hun partijen in een aparte ruimte. Zelfs zonder de wedstrijd-leider, die alleen af en toe de zetten naar het demonstratiebord overbracht. ‘Het kwam vaak voor dat we gedurende de partij een gesprek aanknoopten, al of niet over schaakonderwerpen.’ Tijdens de achtste partij vertelde Colle op een gegeven moment dat hij de stelling als glad gewonnen beschouwde. Euwe meende, volgens zijn eigen woorden, zijn tegenstander terecht te moeten wijzen als “in ervaring de oudere”. ‘We zetten de partij voort en Colle verloor snel. Zeer waarschijnlijk was hij ten gevolge

van mijn onverwachten uitval de kluts totaal kwijtgeraakt. Ik had hem dus, zij het ook onopzettelijk, van zijn a-propos gebracht en zoo het beslissende puntje binnengehaald.’ Euwe beschrijft dan dat Colle hem in het geheel niets verweet, dat hij juist dankbaarheid toonde voor zijn adviezen.

‘Schakers zullen het ’t best kunnen beoordelen, wat het betekent, op het oogenblik der nederlaag, een redelijk excuus ongebruikt te laten. Vanaf dat oogenblik waren Colle en ik dikke vrienden.’

Colle-Euwe, na 22...a6

Overigens dacht Euwe na de analyse dat Colle inderdaad ‘glad gewonnen’ had gestaan, maar dat is volgens Stockfish15 niet juist.

23. Pa7 en 23. g5 zijn hier nog het beste, ook al behoudt zwart dan duidelijk voordeel. Colle koos echter voor het ongelukkige **23. Pxd4**. Na het gespeelde **23... Txd4!** staat zwart gewonnen (24. Dxc8 Txd3 25. Txd3 Db1+ 26. Kg2 Dxd3).

Uitslag: 0-1

Na deze eerste overwinning voor zwart, na zevenmaal winst voor wit, wint Euwe de match met 5-3.

Ondanks deze overwinning had Euwe tot de tweede match met Colle in maart 1928 (in Amsterdam) een negatieve balans tegen de man uit Gent. Die tweede match won Euwe met overmacht (score: 5,5-0,5).

In het *Tijdschrift* verscheen de slotconclusie over de match. Als deze door Euwe aan Kmoch is ingefluisterd, dan is de volgende kritische noot opmerkelijk: 'Een overwinning met zwart kan bij goed tegenspel slechts behaald worden door degelijk positiespel en het schijnt, dat dit onderdeel niet het beste verzorgd is door Euwe. De moeilijkheid bestaat voor hem gewoonlijk in het vasthouden van een verkregen voordeeltje.

In dergelijke stellingen laat hij zich wel eens door een onverwachten tegenaanval overbluffen.' Het *Gedenkboek Colle* opent met de volgende foto's:

Op stap met Gudmundur Thorarinsson

Eric de Winter

Mijn deelname aan het Reykjavik Open 2024 kreeg een extra dimensie door een ontmoeting met Gudmundur Thorarinsson, iemand die van grote betekenis is geweest voor het schaken in IJsland, en zelfs voor het schaken wereldwijd. We kenden elkaar al langer. Hij is dé man die in 1972 de match Spasski-Fischer overeind hielp en hield, ondanks maandenlange, bijna onoverkomelijke organisatorische problemen op velerlei gebied.

Gudmundur heeft vrij recent alles opgeschreven, eerst in 2020 in het IJslands (*Einvígi Allra Tíma*), en in 2022 gaf New in Chess de Engelse vertaling uit onder de naam *The Match of All Time*.

IJsland kent voor ons ongebruikelijke lettertekens zoals ð, þ en Æ. In dit artikel gebruik ik deze niet, alleen deze ene keer: Gudmunder op zijn IJslands heet Guðmundur G. Þórarinnsson. Ik zal het steeds over Gudmundur hebben, in IJsland noemt iedereen, van hoog tot laag, elkaar bij de voornaam.

Gudmundur zelf reed mij naar het Fischer Centrum in Selfoss, zo'n 60 km van Reykjavik. Ook zijn zoon was erbij. Daar een allerhartelijkst weerzien met Aldis Sigfusdottir, zij is een van de leden van de Board of Directors van het centrum, naast onder anderen bekende namen als Helgi Olafsson en Johann Hjartarson.

In Selfoss gaf Gudmundur een bevlogen lezing over de match, daarvoor had hij me al in een persoonlijk gesprek bijgepraat over in zijn ogen twee cruciale gebeurtenissen. Dan gaat alles nog meer leven.

Tóch een boek

Gudmundur vertelde zichzelf te hebben gezworen nooit een boek over de match te schrijven. Hij heeft het na zo veel jaren toch gedaan om de schaakhistorie te dienen en omdat vrijwel alle direct betrokkenen zijn overleden, onder wie de hoofdrolspelers Bobby Fischer zelf, FIDE-president Max Euwe en hoofdarbiter Lothar Schmid. Boris Spasski heeft nooit een reactie op het boek gegeven.

Vanzelfsprekend boeit het boek speciaal door de prominente rol die Gudmundur heeft gespeeld bij de match. Midden in de Koude Oorlog, met aan de ene kant 'het westen' met de onberekenbare Bobby Fischer en aan de andere kant de welwillende Boris Spasski. Maar vanuit de Sovjet-Unie werd niet alles van de grillige Amerikaan geslikt. Al ver vóór het begin waren er allerlei moeilijkheden. Waar zou de match plaatsvinden? Van alle federaties die een bod hadden gedaan bleven uiteindelijk Belgrado, Buenos Aires en Reykjavik over.

Argentinië viel af omdat Fischer daar al de finale van de kandidatenmatches had gespeeld (na de 6-0 tegen Taimanov en de 6-0 tegen Larsen versloeg hij Petrosian in Buenos Aires met 6½-2½).

Joegoslavië en IJsland zouden de helft van de match op zich nemen, wat al tot complicaties leidde. Een zeer invloedrijke groot-industrieel uit Joegoslavië kreeg te horen dat de banken in zijn land een bankgarantie eisten vanuit de Verenigde Staten voor het geval Fischer niet zou komen opdagen.

Het antwoord vanuit Amerika was een niets aan duidelijkheid te wensen overlatend nee, met de mededeling dat ze voor zo'n idioot als Bobby Fischer nooit en te nimmer wensten in te staan in de vorm van wat voor garantie dan ook. In de Verenigde Staten werd er ernstig aan getwijfeld of Fischer zou komen opdagen.

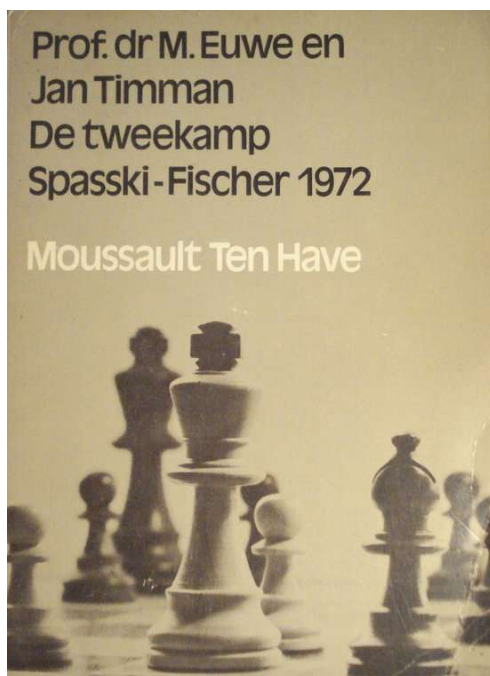
Joegoslavië trok zich terug en IJsland bleef als enige over.

Een nieuwe kans voor de eerste bidders?

Euwe besloot hierna de twaalf oorspronkelijke bidders die al eerder waren afgevallen of zich hadden teruggetrokken te vragen om erover na te denken toch een deel van de match voor hun rekening te nemen.

Gudmundur betoogde direct dat Euwe hiermee tegen de eerder in Amsterdam getekende overeenkomst handelde. Hij vond het volstrekt onaanvaardbaar voor IJsland, vooral omdat Euwe dit niet van tevoren met de IJslandse schaakbond (dus met hem zelf), had besproken.

Dit scenario zou voor IJsland heel onvoordelig kunnen uitpakken, nu het zelf al akkoord was gegaan met het organiseren van het tweede deel, wat al zulke moeizame onderhandelingen had geleverd. Eén van de vragen was hoe de verdeling van het prijzengeld zou worden als de match halverwege al zo goed als beslist was?

Het matchboek Spasski-Fischer uit 1972

Euwe zelf gaat in het matchboek (met co-auteur Jan Timman) niet in op de IJslandse frustratie, maar stelt dat hij niets anders kon doen dan de eerste bidders te vragen of zij hun aanvankelijke offertes wilden handhaven, desnoods met een halve match. Een dag nadat Amsterdam en Dortmund zich definitief hadden teruggetrokken, terwijl Parijs en Sarajevo zich nog wel aan het beraaden waren, stuurde Gudmundur een telegram met het aanbod van IJsland om de hele match te organiseren. Dit werd zonder verdere discussie geaccepteerd.

De match werd gered

Gudmundur spreekt met respect en bewondering over Euwe, die onvermoeibaar leek onder hachelijke omstandigheden. Euwe was toen al 71 jaar, Gudmundur zelf, de jonge civiel ingenieur, was pas 32. Met

enige nadruk brengt hij een van de vele overleggen naar voren, een gebeurtenis die volgens hem hét beslissende moment was waarop het doorgaan van de match werd gered. Volgens Gudmundur heeft Euwe er later niet of nauwelijks bij stilgestaan van welke cruciale betekenis dit was.

Euwe maakt in het al genoemde matchboek slechts in een paar regels melding van een fel Russisch protest ‘waarin alle schendingen van wedstrijdartikelen met hoofdletters werden vermeld’. Gudmundur schrijft er in zijn boek veel uitgebreider over (pagina’s 106 tot en met 108).

Samengevat: er was een vergadering bijeengeroepen op verzoek van Spasski’s delegatie. Geller, Krogus en Nei waren aanwezig, evenals Max Euwe en hoofdarbiter Lothar Schmid; Gudmundur werd opgeroepen om erbij te komen. De Sovjets meldden dat de schaakfederatie van de Sovjet-Unie eiste dat de match geen doorgang kon vinden als de eerste partij niet reglementair verloren zou worden verklaard voor Fischer, die eerder gemaakte afspraken over de speeldata aan zijn laars had gelapt en niet op tijd voor de eerste partij was verschenen. De wereldkampioen Spasski was volgens de Sovjets genoeg vernederd doordat hij al eindeloos in de wachtkamer had gezeten.

Gudmundur beseftte dat de match in puin zou liggen als aan de eisen van de Sovjets zou worden tegemoetgekomen en de match met een 1-0 voorsprong voor Spasski zou beginnen: Fischer zou hier nooit mee akkoord gaan. Hoewel Euwe zich krachtig tegen de eis verzette sloeg bij hem de uitzichtloosheid en vermoeidheid uiteindelijk toe en om 2:30 uur in de nacht

concludeerde hij: ‘Ik geef het op. Ik heb besloten de eerste partij verloren te verklaren voor Fischer.’

Euwe en Fischer in A'dam toen alles nog koek en ei leek (foto: Nationaal Archief)

Gudmundur realiseerde zich snel dat alle inspanningen vergeefs waren geweest. ‘Ik sloeg, tegen mijn aard en gewoonte in, met mijn vuisten op tafel. This is impossible, this cannot happen here in Iceland.’ Hij trok de verantwoordelijkheid geheel naar zich toe door te zeggen dat alles zijn fout was en kwam met de oplossing dat een reglementaire nul voor Fischer niet mogelijk was omdat in de matchregels stond dat een partij alleen verloren kon worden verklaard door de hoofdarbiter als de verzuimtijd (één uur) was verstreken, en niet door bijvoorbeeld de match-directeur of de FIDE-president. Euwe en Schmid reageerden verrast en Euwe vroeg wat te doen.

Eerder had Gudmundur bij een toevallige ontmoeting het advies gekregen nooit ‘nee’ te zeggen als de Sovjets iets zouden vragen of eisen. Zeg:

‘Ja. Ik zou uw voorstel graag overnemen en ik ben het eens met de meeste van uw standpunten, maar in mijn omstandigheden ligt zo’n beslissing niet helemaal in mijn

handen.'

Met dit advies in zijn achterhoofd stelde Gudmundur voor een telegram naar de Sovjet-Unie te sturen met een verklaring dat de FIDE-regels het niet toelieten de eerste partij voor Fischer verloren te verklaren omdat de voorzitter van de IJslandse schaakbond had vergeten de klok in werking te zetten.

Euwe verklaarde te uitgeput te zijn om dit direct te doen en ook de even vermoeide Schmid achtte zich hiertoe niet in staat. Dus schreef Gudmundur de telegramtekst zelf, liet die door Euwe tekenen en het telegram werd direct naar de Sovjet-Unie gestuurd.

De aanwezige Sovjet-delegatie was hier zichtbaar blij mee, de schakers wilden wel dat er gespeeld zou worden, maar zij konden de instructies vanuit Moskou niet negeren. Het antwoord van de schaakfederatie van de Sovjet-Unie kwam snel: niet tevreden maar Spasski mocht spelen, weliswaar onder protest.

Het duurde daarna nog een week voordat de eerste partij werd gespeeld. Daarna weer allemaal complicaties en de tweede partij eindigde zoals die was begonnen, maar nu wel met de reglementaire uitslag 1-0 voor Spasski. Over het vervolg van *The Match of All Time* is ongelooflijk veel geschreven.

Trots

Gudmundur is trots op wat IJsland in 1972 heeft gedaan. 'Zonder IJsland was de match er nooit gekomen en je mag dus zeggen dat wij een doorslaggevende rol hebben gespeeld in de schaakgeschiedschrijving. Men zegt dat de geschiedenis zich herhaalt. Maar deze geschiedenis zal zich nooit herhalen, daarvoor waren veel omstandigheden

uniek.'

Hij memoreerde ook nog het andere kunststukje van de IJslanders. 'We hebben nog een ander hoofdstuk in de schaakgeschiedenis geschreven door Fischer in 2005 het IJslands staatsburgerschap te verlenen waarmee we ingingen tegen de wil van de twee supermachten, de Verenigde Staten en Japan.' Ook hierop ging Gudmundur nog vrij uitgebreid in tijdens zijn speech in Selfoss.

Gudmundur signeert in het Fischer Centrum (foto: Eric de Winter)

De lezing viel zo in de smaak dat de boeken over de match als zoete broodjes van de hand gingen, met de handtekening van de schrijver. Het woord 'uitverkocht' klonk snel, maar een dag later kwam Gudmundur, opnieuw met zijn zoon, naar de speelzaal Harpa in Reykjavik met een nieuwe voorraad zodat hij nogmaals een grote groep geïnteresseerden aan een exemplaar kon helpen.

Fischers graf

De groep schakers van het Reykjavik Open bezocht na het Fischer Centrum ook het nabijgelegen graf van Fischer.

Het graf van Fischer in Selfoss

Gudmundur bevestigde wat Boris Spasski, staande bij dat graf, tegen hem heeft gezegd: hij wilde er wel naast worden begraven.

‘Fischers graf is een eenvoudig graf op een afgelegen plek. Je hoort er alleen het geruis van de wind rond het dak van de kerk. Bezoekers, soms met busladingen tegelijk, worden er stil van.’

Dat Spasski er ooit begraven wordt lijkt Gudmundur niet realistisch, maar zeker is dat Boris nog vaak Bobby als zijn vriend bestempelde.

(Zie ook mijn artikel in de digitale *Nieuwsbrief* 100 Extra.)

Nalaten aan het MEC?

Veel van onze donateurs zijn op leeftijd. Regelmatig krijgen wij vragen over hoe men een bedrag slim kan nalaten aan het MEC.

Omdat wij een culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) zijn, hoeven wij geen erfbelasting te betalen. Bij een schenking aan bijvoorbeeld een broer of zus is er (in 2019) een vrijstelling van € 2.173. Over het overige deel moet er 30% erfbelasting worden betaald. Van een schenking van € 20.000 aan een broer of zus blijft dus € 14.542 over.

Bij een schenking aan een ANBI gaat de volle € 20.000 naar het goede doel.

U kunt uw schenking vastleggen in een testament bij de notaris, al zijn daar natuurlijk wel kosten aan verbonden. U kunt uw schenking ook opnemen in een persoonlijk erfenisdossier, dat u - kosteloos - kunt opstellen.

Mocht u overwegen om het MEC in uw nalatenschap op te nemen, of heeft u vragen over dit onderwerp, neem dan contact met ons op!

In memoriam Ron de Haas

Peewee van Voorthuysen

In het vorige *MEC Magazine*, heeft u kunnen lezen hoe Ron de Haas zijn Donnerbase aan het MEC heeft geschonken. Ter gelegenheid daarvan had Minze bij de Weg een uitgebreid interview met Ron. Zowel Minze als ik wisten dat Ron ernstig ziek was, maar dat een nieuwe behandeling mogelijk uitstel kon bewerkstelligen. Het heeft niet zo mogen zijn: Ron is op 25 april 2024 overleden, bijna 64 jaar oud.

Ik leerde Ron in 2022 kennen via Eddy Sibbing, de vorige manager van het MEC. En Eddy kende Ron al heel lang, van zijn eerste jeugdtoernooi in 1977, de Gooise Paasweek. Later was Ron regelmatig op het MEC te gast om aan zijn Donnerbase te werken. Reden van het contact in maart 2022 was dat Ron een aantal partijen wilde toevoegen aan Dutchbase. Daaraan was ikzelf toen net begonnen te werken vanuit het MEC. Hij was verrast door mijn uitgebreide reactie en daarna bleven we in constant emailcontact.

Ook kwam ik zijn naam regelmatig tegen toen ik schaakhistorische sites bezocht. Een van de buitenlandse schaakhistorici, Nikolaas Verhulst van de website 'Belgian Chess History', verwoordde het zo toen ik hem Ron's overlijden meldde: 'dat is heel droevig nieuws! Het is nog niet zo lang geleden dat hij me nog geholpen heeft met mijn site. Ik was altijd blij als ik één van zijn mailtjes in mijn elektronische brievenbus zag. Ik ga ze missen.'

Fysiek zagen we elkaar pas op het Tata Steel Chess toernooi van januari 2023. Daarna hebben we een aantal keren samengewerkt bij een bezoek aan de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Ik heb toen heel wat opgepikt van zijn manier van onderzoeken én checken.

Het laatste emailcontact hadden we midden maart. Ik had in de Koninklijke Bibliotheek twee Donnerpartijen gevonden uit het Clare Benedict-toernooi in Lenzerheide 1956. Hij was blij verrast, maar ook verbaasd dat hij die niet zelf had gevonden. Toen ik uitlegde dat dat niet zozeer kunde dan wel stom geluk was geweest, stel ik me zo voor dat bij het lezen van dat antwoord een glimlach rond zijn lippen krulde...

Ron de Haas

Ron laat een zoon (Dominique) en een dochter (Danouschka) achter.

Op bezoek bij Jurgen Stigter

Erwin l'Ami

Ruim een jaar geleden bezocht ik Jurgen Stigter voor het eerst, toen in zijn dependance in Amstelveen. Jurgen is de grootste schaakverzamelaar van ons land, en misschien ook wel ver daarbuiten. Zijn collectie bestaat voornamelijk uit schaakboeken, maar ook schaakkunst en andere curiosa schuwt hij niet. Hij woont in een statig pand in Amsterdam Oud-Zuid, maar daar was geen ruimte meer voor zijn verzameling, en dus heeft Jurgen ook een dependance in Amstelveen. Voor mijn eerste bezoek vond ik het lastig me een voorstelling te maken van zijn collectie. Al snel bleek dat die inderdaad mijn voorstellingsvermogen ver te boven ging.

Kort na binnenkomst excuseerde Jurgen zich even en liet mij achter voor een enorme kast vol met de welbekende boeken van Max Euwe. De hele kast stond er vol mee, en, omdat de ruimte optimaal benut dient te worden, was elke plank ook nog eens dubbel bezet. Ik vond het wat gek dat Jurgen van elk Euwe-boek wel 30 dubbele exemplaren leek te hebben. Toen hij terugkwam vroeg ik hem ernaar. Het was op dat moment dat ik voor het eerst de omvang van Jurgen's verzameldrift doorkreeg. Hij legde uit dat het hier geen dubbele exemplaren betrof: hij had simpelweg van alle Euwe-boeken elke(!) druk en wist er ook direct bij te vertellen wat de verschillen waren tussen bijvoorbeeld druk 12 en 24.

Dit tekent ook direct zijn geweldige kennis over zijn collectie. Door mijn werk in de schaakwereld ben ik regelmatig in contact geweest met sommige van de beste schakers van de wereld. Hun geheugen is vaak fenomenaal en deed me in zekere zin denken aan de wervelwind waarmee Jurgen door zijn collectie heen gaat. Hij loopt van kast tot kast, weet precies waar hij moet zijn, opent het boek op precies die pagina die hij even wil laten zien alvorens weer naar

een volgende kast te gaan. Want er is zoveel te zien!

De 'Euwe-kast' (foto: MEC)

Die middag in Amstelveen werd het idee geboren om een rubriek in ons Magazine te beginnen. Een rubriek waarbij we elke keer een bijzonder item uit de collectie van Jurgen onder de loep nemen.

We beginnen met de eerdergenoemde 'Euwe-kast' want dat leek ons wel zo toepasselijk. Samen met Jeroen van den

Berg ging ik vorige maand wederom bij Jurgen langs, dit keer in Amsterdam. Jurgen liet ons alleen deze middag al zoveel zien, waardoor we nog jaren door zouden kunnen met deze rubriek. Erg leuk waren de handgeschreven brieven van schaakreuzen uit het verleden, en de zeldzame foto's van diezelfde mensen. Ook het allereerste Nederlandstalige toernooiboek, uit 1851, was fraai om te zien. En natuurlijk de kunst: bovenaan de trap die de eerste met de tweede verdieping verbindt, hangt het originele schilderij 'de schaakpartij' van Jean-Henri Malet, met daarop afgebeeld de match tussen Staunton en St. Amant in het Parijse Café de la Régence in 1843.

Het was een bijzondere ervaring om een collectie van deze omvang van dichtbij te aanschouwen. Het zal vermoedelijk een zware concurrentiestrijd worden binnen de

redactie van ons *MEC Magazine*, om de vraag wie de volgende keer deze rubriek mag verzorgen. Wij danken Jurgen Stigter in ieder geval zeer hartelijk voor zijn gastvrijheid.

'De schaakpartij' van Jean-Henri Malet
(foto: MEC)

Het MEC steunen?

Op onze website staat uitgebreide informatie over de vele manieren waarop u het MEC kunt steunen. Als donateur steunt u niet alleen het MEC, maar krijgt u ook onze MEC Magazines opgestuurd.

Als Vriend van Euwe wordt uw gift in een overeenkomst vastgelegd en kunt u uw gift (vermeerderd met 25%) aftrekken van de belasting. Schenkingen of nalatenschap zijn ook mogelijk, wij kunnen u daarover deskundig adviseren.

Bedrijven kunnen het MEC of een activiteit van ons sponsoren. Door uw aankopen te doen via de knop van Sponsorkliks op onze site of het MEC als goed doel aan te merken bij de Vriendenloterij steunt u ons ook. Dat kost u niets en levert ons aardig wat op!

Diverse schaakclubs zijn donateur van het MEC, maar dat zouden er veel meer kunnen zijn. Nog leuker vinden wij het, als een club ons komt bezoeken!

De mini dam- en schaakmatch Harm Wiersma – Viktor Kortsjnoi (1978)

Erik Mijnheer

In *MEC Magazine*, tijdschrift voor Nederlandse schaakgeschiedenis, nummer 103 (december 2023) is aandacht besteed aan de relatie tussen schaakgrootmeester Viktor Kortsjnoi (1936-2016) en Nederland. Die bijzondere relatie kent nog een kleine aanvulling. De Koninklijke Nederlandse Dambond schonk de Koninklijke Nederlandse Schaakbond ter gelegenheid van het 150-jarig jubileum een grote wedstrijdfoto. Verrassend op deze foto zijn de beide spelers: internationaal grootmeester dammen Harm Wiersma (1953) en Viktor Kortsjnoi.

De dammer Harm Wiersma werd achttmaal Nederlands kampioen: in 1972, 1974-1977, 1992, 1998 en 2001. Hij behaalde eenmaal de Europese kampioens­titel en veroverde in 1976, 1979, 1981 en 1983 de wereldtitel. De schaker Viktor Kortsjnoi speelde tweemaal om de wereldtitel. In 1978 verloor hij met 16,5 tegen 15,5 na een spannende match van Anatoli Karpov (1951) in Baguio, een stad in het noorden van de Filipijnen. In 1981 speelden deze twee opnieuw tegen elkaar om de wereldtitel. Ditmaal vond de match plaats in Merano (Italië). Karpov won ditmaal met 11-7. Kortsjnoi was een Rus en vluchtte in 1976 naar het westen. Hij vroeg en kreeg in dat jaar in Nederland politiek asiel.

Op woensdag 22 maart 1978 speelden zij een minimatch tegen elkaar. Wiersma meldt daarover het volgende: ‘Uiteraard kan ik mij deze minimatch nog herinneren. Het was onderdeel van het NK dammen in 1978. Dat toernooi werd gesponsord door Mondileder designmeubelen. Het was de tweede keer dat zij het NK in hun vestiging in Zevenaar ondersteunden. Dit was de

reden waarom in Zevenaar gespeeld werd. Rob Clerc en ik waren reeds geplaatst voor het WK 1978 in Italië en daarom waren wij bij het NK 1978 niet bij de deelnemers.

*Wiersma-Kortsjnoi
(dammen, foto: Nationaal Archief)*

Mondileder was toch geïnteresseerd om mij als actuele wereldkampioen bij dit NK te betrekken, en daarom kwam men met de stunt voor de minimatch tegen Viktor Kortsjnoi. Onze match kreeg trouwens niet zo veel publiciteit. Er zijn slechts bescheiden publicaties van bekend. De minimatch was op 22 maart 1978. Partijtjes met weinig bedenktijd.

Frans de Jonge (l), voorzitter van de KNDB, overhandigt de wedstrijdfoto aan Erik Mijnheer van de KNSB

De specialist van zijn eigen denksport kreeg twee keer minder bedenktijd. Dit was 10 minuten tegen 20 minuten. De Fischer-klok werd nog niet gebruikt. Beide partijtjes kenden slechts een 14-tal zetten. Schertsend schijn ik opgemerkt te hebben dat ik eigenlijk de match won met 2-1, omdat bij dammen de winstuitslag 2-0 is en bij schaken 1-0.'

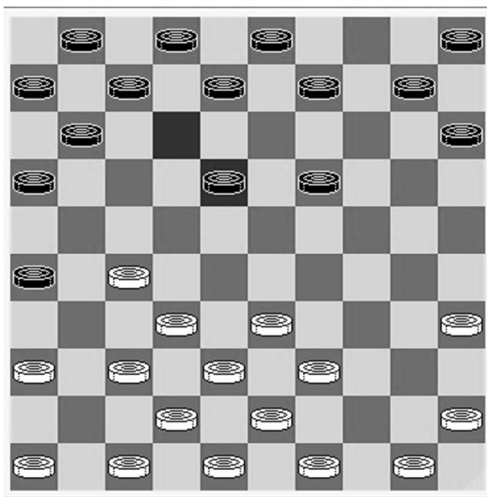
Op mijn vraag of er ook een foto is gemaakt van beide heren achter de schaakstukken zegt Wiersma: 'Ik weet niet of er een foto is met mij achter de schaakstukken. De interesse was meer Kortsjnoi achter de damschijven.' 's Ochtends werd er gedamd. De middagpartij vond plaats op de 64 schaakvelden. Natuurlijk waren de 13 damzetten van Kortsjnoi erg kort. Volgens Wiersma is Vasyil Ivantsjoek (1969) de beste dammer onder de topschakers. De auteur bedankt Frans de Jonge, voorzitter KNDB, en Harm Wiersma voor de totstandkoming van dit artikel.

Dan de beide partijen met aantekeningen van Harm Wiersma:

Verloop ochtendssessie, dammen.

Harm Wiersma - Viktor Kortsjnoi:

1. 32-28, 19-23 2. 28x19, 14x23 3. 37-32, 13-19 4. 41-37, 20-25 5. 33-28, 9-13 6. 39-33, 4-9 7. 44-39, 17-21 8. 28-22l, 18x27 9. 31x22, 21-26? 10. 22-18, 13x22 11. 34-30, 25x34 12. 40x27, 12-18?'

13. 37-31

Zwart geeft op. Zwart staat twee damstenen achter.

Verloop middagssessie, schaken.

Viktor Kortsjnoi - Harm Wiersma:

1. e4 Pf6 2. e5 Pd5 ongebruikelijk openingsspel 3. d4 c5 4. c4 Db6? 5. cxd5 Db4+ 6. Ld2 Dxb2 7. Pc3 cxd4 8. Pa4 Da3 9. Pf3 e6 10. Pxd4 exd5 11. Pb5 De7 12. Pd6+! Kd8 13. La5+! b6 14. Dxd5!

en speels kwam zwart nog met 14. ... Dxd6 en gaf op.

'Stein' is verhuisd naar het Max Euwe Centrum

Eric de Winter

Na een aantal keren te hebben gepubliceerd over Elias Stein heb ik een origineel exemplaar van het door hem geschreven '*Nouvel essai sur le jeu des échecs avec des reflexions militaires relatives à ce jeu*' overgedragen aan het Max Euwe Centrum. In dit *MEC Magazine* 107 gaat Symon Algera vanuit een andere invalshoek ook in op de betekenis van Stein.

Elias Stein gaf zijn boek uit in 1789. Het was een uitgave in eigen beheer met een beperkte oplage en het was alleen op intekening verkrijgbaar. Nadat ik vrij lang heb gegraven in oudere publicaties over Stein en heb gezocht naar nieuwe bronnen, is het onderwerp voor mij afgerond en komt het '*Nouvel Essai*' beter tot zijn recht in de speciale vitrine van het MEC dan bij mij op een boekenplank. Het was wel mijn oudste boek, dus een klein beetje pijn doet het wel ...

Ik kreeg het zelf uit handen van Henk van der Linden. Hij had in zijn studietijd veel geschaakt, daarna nauwelijks maar na veertig jaar zonder schaken kwam hij weer terug achter het bord. Bij mijn club, de Velpse Schaakvereniging, waar hij tot op hoge leeftijd met veel plezier speelde.

Zijn gezondheid dwong hem eind 2011 zijn mooie woning te verlaten en daarom moest hij een aantal spullen van de hand doen. Ik kon kiezen uit meerdere schaakboeken,

waaronder een aantal prachtige oude werken. Helaas overleed Henk onverwacht al een paar maanden later.

Het loont de moeite om in het Max Euwe Centrum dit bijzondere boek eens door te bladeren, met gepaste behoedzaamheid natuurlijk!

Het boek van Stein op zijn nieuwe plek in het MEC (foto: MEC)

MEC elke zaterdag open!

Herinnering: het MEC is elke zaterdag geopend van 12.00-16.00 uur. U kunt dus van dinsdag tot en met zaterdag ons museum en bibliotheek bezoeken.

Ik wil koning zijn

Dirk Goes

Na de publicatie van twee novellen, twee romans en een verhalenbundel, ging schrijver David de Poel op zoek naar een nieuw onderwerp om over te schrijven. Hij kon niets bedenken, raakte zwaar in de stress en consulteerde zijn huisarts, die hem adviseerde een andere creatieve kunstvorm te beoefenen, en hij meldde zich aan voor een teken- en schildercursus.

Daar sloot hij vriendschap met een medecursiste, Lidewij, een kleindochter van schaker Jan Esser, van wie hij op dat moment nog nooit had gehoord. De vriendschap kwam tot bloei, en ze kregen een relatie. Hij maakte kennis met Lidewijs familie, onder wie haar tante Carla. Die stelde hem een cruciale vraag: “Waarom schrijf je geen biografie van mijn vader”.

Tja... De Poel beschouwde zichzelf als romanschrijver, niet als biograaf, maar de gedachte bleef door zijn hoofd spelen, en toen hij en Lidewij na de dood van zijn schoonmoeder Olga in haar nalatenschap een groot Esser-archief vonden, besloot hij het erop te wagen: een boek over het leven van Jan Esser. Dit boek is onlangs uitgegeven door uitgeverij Prometheus.

Ik heb het met veel plezier gelezen. Niet zo moeilijk, want Esser was een eigenzinnig mens met een krachtige persoonlijkheid, een beter onderwerp kan een lezer zich mijns inziens niet wensen. Enig minpunt is wellicht dat het boek net iets te zwaar gedetailleerd is, zodat je je als lezer als het ware voelt gebombardeerd met informatie, maar soit... De Poel heeft het Esser-archief grondig doorgespit, dat is duidelijk. Veel brieven die Esser aan zijn vrouw schreef, en

vice versa, zijn integraal overgenomen, wat een goed beeld geeft van hun huwelijksperikelen.

Enige informatie over Esser

Vanaf 1897 studeerde hij geneeskunde in Leiden, waar hij onder anderen les kreeg van de beroemde hoogleraren Einthoven en Lorentz, en in 1903 promoveerde hij aan de universiteit van Gent. Hij vestigde zich in juni 1904 als huisarts in Polsbroek (gemeente Lopik) en in 1905 begon hij een huisartsenpraktijk in Amsterdam aan de Johannes Verhulststraat, later aan de Willemsparkweg.

Hij schaaakte bij VAS en was tevens medeoprichter van een eigen vereniging, die de naam ‘Parkwijk’ meekreeg. Daar ontmoette hij de schilder George Hendrik Breitner, die hem introduceerde bij andere schilders. Tijdens zijn leven kocht Esser meer dan 800 schilderijen. Voornamelijk Haagse school en Amsterdams impressionisme, met name Breitner, maar ook schilderijen van Leo Gestel, Isaac Israëls, Piet Mondriaan, Jan Sluijters en Willem Witsen.

Tevens speculeerde hij aan de beurs en handelde in onroerend goed.

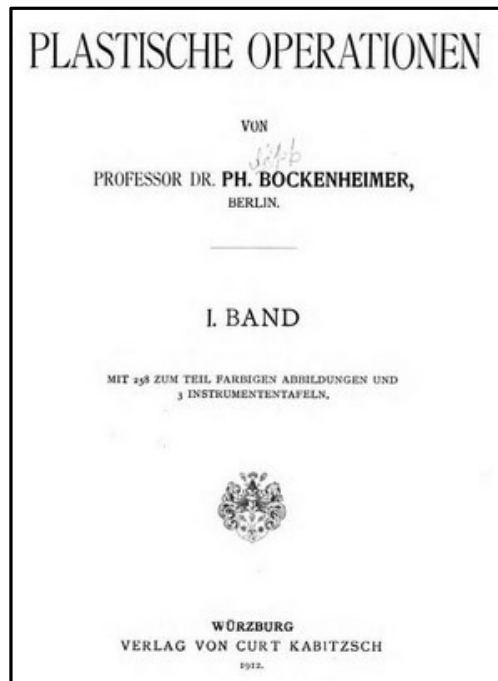
Essers schaakcarrière was kort maar hevig. Zijn hoogtepunt kwam in 1913, toen hij regerend Nederlands kampioen Rudolf Loman in een match versloeg. In hetzelfde jaar besloot Esser zijn huisartsenpraktijk te beëindigen en zich in te schrijven voor een studie algemene chirurgie aan de Universiteit van Utrecht. Daarna was hij her en der werkzaam als chirurg, ondanks dat hij de opleiding nooit had afgemaakt. In 1914 volgde hij in Parijs nog wel een spoedcursus oorlogschirurgie.

De Eerste Wereldoorlog brak uit, en na het lezen van het door de Duitser Philipp Bockenheimer geschreven boek 'Plastische Operationen' besloot Esser zich te specialiseren in plastische chirurgie, een tak van de geneeskunst die op dat moment nog in de kinderschoenen stond. Zelf sprak hij overigens bij voorkeur van 'reconstructieve chirurgie'. Hij ontwikkelde een techniek voor het aanbrengen van huidtransplantaten, naar hem de Esser-inlay genoemd.

Esser bood zijn diensten aan bij de strijdende partijen. Engeland en Frankrijk sloegen zijn aanbod af, maar de dubbelmonarchie Oostenrijk/Hongarije hapte toe en in mei 1915 vestigde hij zich met vier verpleegsters in Brünn, het huidige Brno. Later dat jaar verhuisde hij naar Wenen, eind 1916 naar Boedapest (waar hij schaakte tegen Réti en Breyer) en in 1917 naar Berlijn, waar hij tot 1924 bleef. Een aanbod om Duits minister van gezondheid te worden wees hij af, en hij ging weer terug naar Nederland, min of meer op de vlucht voor de Duitse belastingdienst.

In de periode 1915-1924 verrichte Esser circa 10.000 reconstructieve operaties.

Spectaculair was de operatie van een Hongaarse boer, die vier vingers was kwijtgeraakt door een in zijn hand geëxplodeerde handgranaat. Esser transplanteerde vier tenen naar de stomp, en waarachtig, de patiënt kon zijn 'hand' weer gebruiken!

Tijdens het interbellum vestigde hij zich met zijn gezin in Monaco, maar zijn kinderen zagen hem maar zelden want hij was voortdurend op reis, overal operaties uitvoerend en lezingen gevend.

Er stond hem een nobel ideaal voor ogen. Als gevolg van de krijgshandelingen van de Eerste Wereldoorlog waren veel mensen verminkt geraakt en Esser wilde voor hen een chirurgische vrijstaat stichten, bij voorkeur een eiland. Onder auspiciën van de in 1919 opgerichte Volkenbond (de

voorloper van de Verenigde Naties), maar wel onafhankelijk, met een eigen munt en postzegels, bewoond door verminkten ongeacht ras, afkomst of godsdienstige overtuiging.

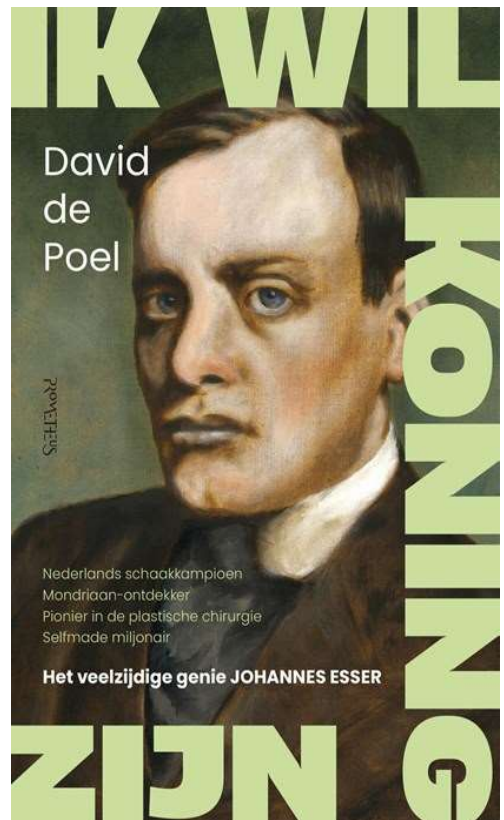
Esser kreeg steunbetuigingen van vele beroemde chirurgen en geleerden, onder wie Einstein, maar toch kwam zijn plan nooit van de grond. De staatshoofden waarmee hij onderhandelde stonden op zich niet onwelwillend tegenover het idee om land af te staan voor zo'n goed doel, maar dat het dan meteen een vrijstaat zou worden ging ze te ver.

In 1934 had Esser een aantal gesprekken met de Italiaanse dictator Mussolini, waarbij hij er niet voor terugschrok Il Duce de fascistengroet te brengen, waarschijnlijk om opportunistische redenen. Mussolini kon erom glimlachen en bood hem een eigen universiteit aan in Italië, maar Esser sloeg het aanbod koppig af. Niet goed genoeg!

In 1937 was Esser in Griekenland. De Griekse generaal en staatsman Metaxas bood hem het eiland Kyra Panagia (letterlijk: 'Moeder Gods') aan, maar Esser weigerde omdat de Griekse regering als eis had gesteld dat er twee Griekse douaniers op het eiland zouden blijven. Op die manier zou het eiland nooit onafhankelijk kunnen zijn.

In maart 1940 vertrok Esser met zijn zoon Maarten naar de Verenigde Staten om daar steun te zoeken voor zijn ideaal. Op de beurs van New York verloor hij het Amerikaanse deel van zijn vermogen (circa 40.000 dollar) en leefde vanaf dat moment in armoede.

Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kon Esser niet meer terug naar Europa. Hij reisde in een tot camper omgebouwde auto door het land en vestigde zich uiteindelijk in 1941 in Chicago, waar hij een slooppand betrok. Een ongelukkige val in de kelder leidde tot chronische rugklachten en op 3 augustus 1946 maakte een hartaanval een einde aan zijn markante leven. Hij werd begraven in het bijzijn van Maarten en een oud-patiënt.

David de Poel, Ik wil koning zijn.

Het veelzijdige genie Johannes Esser, Prometheus 2024, 344 bladzijden, € 25,99 (paperback), ISBN 9789044648270

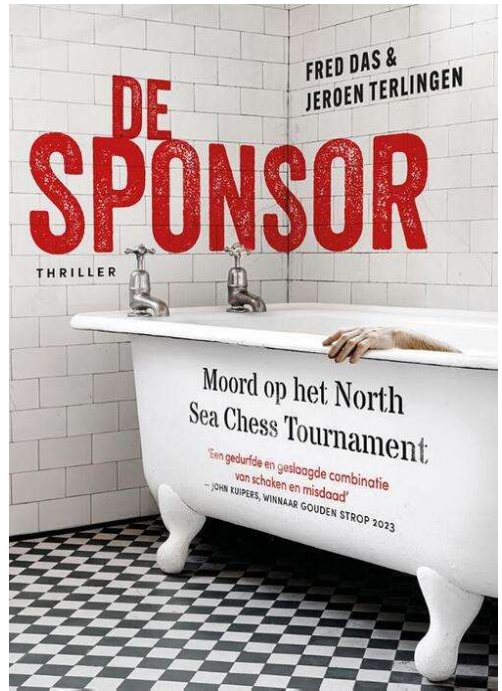
Moord in Wijk aan Zee

Minze bij de Weg

Thrillers heb je in soorten en maten. Boeken waarbij je je nagels van de spanning afbijt, boeken waarin de verwickelingen zo complex zijn dat je voortdurend zit te denken: wie is ook alweer wie. Ook zijn er de klassieke puzzelthrillers in de trant van Agatha Christie. En dan heb je nog de gezellige thrillers, werken waarin het verhaal smakelijk wordt verteld, en o ja, er is ook nog een moord die moet worden opgelost.

De sponsor van Fred Das en Jeroen Terlingen behoort duidelijk tot de laatste categorie. Het heeft ook nog iets anders: het speelt zich af tijdens een topschaaktoernooi dat plaatsvindt onder de rook van een grote staalfabriek. Hoor ik u daar Tata Steel Chess Tournament denken? Inderdaad, die gedachte is niet vreemd. Al moeten we niet het huidige toernooi in Wijk aan Zee voor ogen houden, want het toernooi in het boek bestaat uit een eenvoudige tienkamp van topspelers. Amateurs ontbreken.

De dood van een van de deelnemers is de kapstok waaraan het verhaal wordt opgehangen. Wees niet bang, dit is geen spoiler: het overlijden vindt al op de eerste bladzijden plaats. Daarna komen vooral de eigenaardigheden van de diverse deelnemers en hun onderlinge spanningen aan bod. Denk aan de ijdele Italiaan Biancucci, de Rus Kerzjakov die met een seksueel geheim rondloopt, de zwijgzame Tunesiër Bedoui die iets heel anders wil dan een goed toernooi spelen, en de talentvolle Noord-Koreaanse schaakster Park. De jonge Nederlandse ster Christiaan N’Koulou is een van de weinigen met wie niets aan de hand is. Eigenlijk is het boek meer een karakterstudie van opmerkelijke mensen en hun interactie dan een thriller.

Het verhaal wordt verteld door sponsor Godfried. Hij is niet de hoofdsponsor, dat is de bekende staalfabriek, maar hij steekt voldoende geld in het toernooi om er vrij te mogen rondlopen en zich onder de deelnemers en hun secondanten te mengen. En om te observeren wat er zich buiten het schaakbord allemaal afspeelt.

Dat blijkt meer te zijn, veel meer dan je op basis van de uitslagen zou kunnen verwachten. Wordt het daarmee spannend? Niet echt, de ontknoping wordt een beetje afgeraffeld. Maar je houdt er wel een paar uurtjes lekker lezen aan over.

In principe zou *De sponsor* door iedereen kunnen worden gelezen, al zal het boek vooral schakers bereiken, want het is uitgegeven door New in Chess. Als schaker haal je er echter beslist meer uit.

Bij de naam van hoofdarbiter Geurt Plomp denk je al gauw aan een kruising van de bekende arbiters Geurt Gijssen en Barth Plomp. En is de naam van wedstrijdleider Charles Colly een fusie van Charles Hart (de

legendarische eigenaar van het Kennemer Theater in Beverwijk, waar het Hoogovens-toernooi zich afspeelde voor de jaren in Wijk aan Zee) en de Groningse schaakorganisator Jan Colly? Of zoek ik er nu te veel achter?

Het boek bevat in de beschrijving van de partijen en in de gedachtenspinsels van sponsor Godfried veel verwijzingen naar historische schaakpartijen. Die partijen – of fragmenten eruit – zijn als aanhangsel met beknopt commentaar toegevoegd.

Fred Das & Jeroen Terlingen: *De sponsor. Moord op het North Sea Chess Tournament.* New in Chess 2024, 224 bladzijden € 19,95, ISBN 9789083378893.

Steunt uw club het MEC?

Het Max Euwe Centrum (MEC) is een uniek schaakcentrum dat de herinnering aan Max Euwe, wereldkampioen van 1935 tot 1937, levend houdt. Het museum, de bibliotheek, de foto's, de filmpjes en de activiteiten zijn voor iedere schaakliefhebber een genot.

Financieel is het echter een grote uitdaging voor ons om het hoofd boven water te houden, zeker na het wegvallen van de gemeentelijke subsidie.

Onze sponsors, donateurs en Vrienden van Euwe zorgen ervoor dat we kunnen overleven, maar een breder draagvlak is hard nodig. Vandaar dat wij op deze manier de schaakclubs in Nederland benaderen met het verzoek ons te steunen.

Als alle schaakclubs in Nederland donateur worden, dan kan het MEC nog vele jaren vooruit. Denk daarbij aan een jaarlijkse bijdrage van bijvoorbeeld € 20 voor kleinere en € 50 voor grotere clubs, maar ook ieder ander bedrag is natuurlijk welkom!

Uiteraard zouden we het ook leuk vinden als (delegaties van) clubs het MEC komen bezoeken, zodat u zelf kunt ervaren hoeveel ons prachtige schaakcentrum te bieden heeft. Wij zullen u graag persoonlijk ontvangen. Maak er eventueel een dagje Amsterdam van, we kunnen u prima adviseren. Wil uw club meedoen, stuur dan een e-mail naar ons en wij sturen u de benodigde informatie.

Het MEC in vogelvlucht: we zijn weer open!

Jeroen van den Berg

In de laatste week van februari is het MEC weer opengegaan. Uiteindelijk heeft de overgang nog niet eens twee maanden geduurd (een periode waarin we dicht waren), maar inmiddels draaien we weer als vanouds. De bezoekersaantallen zijn weer verheugend, evenals de trend die zich al voor de verhuizing inzette: steeds meer jonge mensen (ook toeristen!) weten ons centrum te vinden.

Langzaam valt alles op zijn plaats

Het spreekt voor zich dat zo'n ingrijpende verhuizing niet vanzelf gaat. Vele handen maken licht werk, zo luidt het gezegde, en daar hebben we maximaal van geprofiteerd. Onze vrijwilligers hebben overuren gemaakt (waarvoor hulde) en onze vaste bezoekers hebben eveneens hun steentje bijgedragen. Pas in de maand mei kregen we het idee dat alles nu wel op zijn plaats is gevallen: de kraan doet het weer, de koelkast eveneens, de defecte radiator is vervangen, maar we werken nog aan optimalisering: de duivenoverlast is een doorn in het oog, dat is nu de belangrijkste volgende stap naar verbetering. En ook moeten enkele details in de museumvleugel nog worden opgelost, maar het meeste is gedaan. Bezoekers merken overigens weinig van deze laatste onvolkomenheden. En voor onszelf, als team, voelt het nieuwe MEC inmiddels als vertrouwd.

Boekenbeurs

Op 13 april vond onze eerste serieuze activiteit plaats in het nieuwe MEC, de traditionele boekenbeurs. De opkomst was weliswaar niet zo groot als we voorheen gewend waren, maar desalniettemin kunnen we terugkijken op een geslaagde dag. De schaakboeken-handel blijft een

populaire en levendige liefhebberij, voor velen, ook in het digitale tijdperk waarin we nu leven. Dat blijkt ook uit de dagelijkse verkoop van tweedehands boeken. Deze worden regelmatig aangevuld en vele vaste geïnteresseerden komen regelmatig langs om te kijken of zij hun privécollectie kunnen verrijken met boeken uit onze bibliotheek.

Max Euwe Schaakfestival 2024 op zaterdag 31 augustus

Op dit moment van schrijven wachten wij op goedkeuring van de vergunning van de gemeente Amsterdam voor wat betreft het Max Euwe Schaakfestival 2024 (voorheen bekend onder de naam Pleinfestival). Zodra de vergunning binnen is, zullen wij ons richten op verdere invulling van het programma. Houd deze datum vast vrij, het wordt ongetwijfeld een onvergetelijk schaakfeest!

MEC on tour, nieuwe ideeën trainingen

Na eerdere geslaagde experimenten in Dieren en Groningen, om de naam en activiteiten van het MEC ook buiten de stad Amsterdam onder de aandacht te brengen, gaan we in 2024 door met deze initiatieven. Er is al een afspraak gemaakt met advocatenkantoor Loyens & Loeff in Amsterdam

(wegens succes herhaald) en de eerste contacten met ASML zijn inmiddels gelegd, voor een vergelijkbaar bezoek. Daarnaast gaan wij onderzoeken om op constructieve wijze weer te beginnen met het geven van trainingen op het MEC (voor alle niveaus, voor alle leeftijden). Dit laatste heeft tijd nodig om succesvol op te starten, maar de intentie is er, en we hebben al een plan, waarbij we worden geholpen door een enthousiaste en ervaren schaaktrainer.

Welkom De Hoop Ventures B.V.

Per 1 mei 2024 hebben wij een nieuwe onderhuurder, De Hoop Ventures B.V. Roel en Conny de Hoop hebben vanaf die datum een van onze kantoorruimtes aan de voorzijde (met schitterend uitzicht op het Kleine Gartmanplantsoen) in gebruik genomen.

Euweborrel in teken van heropening

Op 10 mei organiseerden wij een vervroegde Euweborrel. Deze vindt meestal aan het einde van het kalenderjaar plaats, maar deze ingelaste borrel was vooral bedoeld om belangrijke en bijzondere gasten ons nieuwe onderkomen te laten zien. Dit alles onder het genot van een hapje en drankje natuurlijk.

Het was druk die avond, en verschillende bekenden uit het (kleine) schaakwereldje maakten van de gelegenheid gebruik om bij te praten en ondertussen het nieuwe MEC te bezichtigen. Er waren tevens enige noemenswaardige intermezzo's tijdens de borrel: fotograaf Bas Beekhuizen bood bestuursvoorzitter Paul van der Sterren een exemplaar van zijn nieuwe fotoboek aan.

Bas Beekhuizen presenteert zijn nieuwe fotoboek aan Paul van der Sterren. (foto: MEC)

Cora van der Zanden ontving uit handen van Monique van de Griendt een KNSB-speld voor haar vele verdiensten voor het schaken.

Peter Boel hield een voordracht over misdaad in het schaken, waarna een presentatie van het boek *De Sponsor* volgde,

waarbij ook de auteurs Fred Das en Jeroen Terlingen aanwezig waren.

Na afloop was er voor de aanwezigen gelegenheid om een gesigneerd exemplaar in ontvangst te nemen (met dank aan New in Chess).

*Monique van de Griendt reikt de KNSB-speld uit aan Cora van der Zanden.
(foto: Bas Beekhuizen)*

Jeroen Terlingen overhandigt De Sponsor aan Paul van der Sterren. (foto: Bas Beekhuizen)

Donateur worden?

Hebt u genoten van dit MEC Magazine? Uiteraard hopen wij dat u het Max Euwe Centrum en zijn activiteiten financieel wilt ondersteunen door donateur te worden. Het MEC promoot al ruim 35 jaar het schaken door lezingen, trainingen, exposities, workshops, filmmiddagen, schoolschaak, toernooien, boekenbeurzen, een jaarlijks pleinfestival, (digitale) nieuwsbrieven, berichten op sociale media en onze website.

Door donateur te worden ondersteunt u niet alleen het MEC, maar ontvangt u ook twee keer per jaar ons papieren MEC Magazine in de bus. U kunt uw donatie overmaken op rekening NL91 INGB 0005 4016 70 t.n.v. Stichting Max Euwe Centrum te Amsterdam o.v.v. 'nieuwe donateur'. S.v.p. naam en adres vermelden.

MEC-kalender

Het Max Euwe Centrum is geopend elke dinsdag tot en met zaterdag van 12.00-16.00 uur. De toegang is gratis

Op de hoogte blijven van alle activiteiten in het MEC?

Hoewel de naam Nieuwsbrief nu verleden tijd is, verdwijnt het oorspronkelijke idee van de nieuwsbrief niet helemaal. Op deze pagina vindt u een QR-code die u kunt scannen met uw telefoon. Er opent dan een website waar u zich kunt aanmelden voor onze mailinglijst. Eenmaal aangemeld krijgt u met enige regelmaat het laatste nieuws over onze activiteiten. Lezingen, trainingen, boekpresentaties, pleinfestivals, simultaans, als eerste in uw inbox!

Aanmelden kan ook via onze website: www.maxeuwe.nl.

Rekeningnummer NL91 INGB 0005 4016 70
t.n.v. Stichting Max Euwe Centrum te Amsterdam